

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра німецької філології і перекладу

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

на тему: «Фразеологізми в політичному дискурсі та їх відтворення українською

МОВОЮ

(на матеріалі німецькомовних політичних промов)»

Студентки групи МПн 04-20
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Переклад і міжкультурна комунікація
(німецька мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Ліпич Катерини Сергіївни

Допущена до захисту
« ____ » _____ 2021 року

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Пилипенко Р.Є.

В.о.завідувача кафедри німецької
філології і перекладу

_____ доц. Франко О.Б.

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала

Кількість балів:

Оцінка:ЄКТС

Київ – 2021

MINISTERIUM FÜR BILDUNG UND WISSENSCHAFT DER UKRAINE
NATIONALE LINGUISTISCHE UNIVERSITÄT KYJIW

Fakultät für Dolmetschen und Übersetzen
Lehrstuhl für deutsche Philologie und Translation

Masterarbeit in Translationswissenschaft zum Thema:

«Phraseologismen im politischen Diskurs und ihre Wiedergabe in der ukrainischen Sprache (anhand der deutschsprachigen politischen Reden)»

Vorgelegt von der Studentin
der Gruppe MPn 04-20
der Fakultät für Dolmetscher und
Übersetzer
Lipytsch Kateryna
Wissenschaftlicher Betreuer:
Dr. phil., Prof., Pylypenko R. Y.

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра німецької філології і перекладу

Затверджую:

В.о. завідувача кафедри німецької філології
і перекладу
_____ (підпис)
доц. Франко О.Б.
“10” вересня 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студентки **б** курсу **МПн 04-20** групи факультету перекладознавства КНЛУ

Ліпич Катерини Сергіївни

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, **спеціалізації** 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, **освітньо-професійної програми** Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)

Тема роботи: «Фразеологізми в політичному дискурсі та їх відтворення українською мовою (на матеріалі німецькомовних політичних промов)»

Науковий керівник: д.ф.н. проф. Пилипенко Р.Є.

Дата видачі завдання: «17» жовтня 2020 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2020 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2020 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2020 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2021 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2021 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2021 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедрі	07 жовтня 2021 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2021 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2021 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студентки **б** курсу групи **МПн 04-20** факультету перекладознавства спеціальності **035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова)**

Ліпич Катерини Сергіївни
(ПІБ студента)

**за темою: «Фразеологізми в політичному дискурсі та їх відтворення українською мовою
(на матеріалі німецькомовних політичних промов)»**

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідно позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні, ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

_____ (підпис керівника)

(_____)

(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2021 року

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студентки 6 курсу групи МПн 04-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.043 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – німецька, освітньо-професійної програми Переклад і міжкультурна комунікація (німецька мова і друга іноземна мова

Ліпич Катерини Сергіївни
(ПІБ студента)

за темою: «Фразеологізми в політичному дискурсі та їх відтворення українською мовою (на матеріалі німецькомовних політичних промов)»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА У ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ..	5
1.1. Фразеологізм як об'єкт лінгвістичного дослідження	5
1.1.1. Визначення поняття «фразеологізм»	5
1.1.2. Характерні особливості фразеологізмів	7
1.1.3. Класифікація фразеологізмів	10
1.2. Фразеологізм як об'єкт перекладацьких досліджень	14
1.3 Характеристика політичної промови як жанру політичної комунікації ...	21
1.3.1. Роль та ознаки політичної промови	21
1.3.2. Функції фразеологічних одиниць в промовах політиків	25
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ II ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ	31
2.1. Класифікація фразеологізмів у політичному дискурсі	31
2.2. Засоби вербалізації фразеологізмів у промовах політичних лідерів	39
2.3. Фразеологізм як засіб евфемізації	44
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ III ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	54
3.1 Еквівалентний переклад фразеологізмів німецькомовних політичних промов.	59
3.2. Лексичні та лексико-семантичні перекладацькі трансформації як засіб відтворення фразеологізмів у перекладі політичних промов.....	59
3.3. Граматичні та лексико-граматичні трансформації та їх застосування при перекладі фразеологізмів у політичних промовах.....	655

Висновки до розділу 3	711
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	755
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	81
ДОДАТКИ.....	83
ZUSAMMENFASSUNG.....	92

ВСТУП

Сучасний розвиток політичних та мовно-культурних зв'язків на тлі поживлення глобалізаційних процесів сприяє суттєвому зростанню ролі політичної комунікації. Окрему увагу чимало дослідників зосереджують на вивченні текстів політичної спрямованості, які створюються за умов докорінних суспільних перетворень. Один із різновидів політичних текстів презентує промова політиків громадської спрямованості. Цей тип тексту є об'єктом уваги багатьох вітчизняних та іноземних дослідників мови та перекладачів (А. Burkhardt, J. Klein, T. Niehr, W. Dieckmann, О.С. Стасюк, І.Л. Фесенко).

Актуальною для політиків є здатність зрозуміло та переконливо доносити свої погляди та ідеї. Щоб досягти цієї мети політики вдаються до різних методів, один із них – вживання фразеологічних одиниць у своїх виступах та промовах, адже вміння правильно їх застосовувати в мовленні впливає на якість бажаного ефекту на адресата. Коли ж мова йде про іншомовний текст, то розуміння всіх нюансів і смислів, які вкладає політик в свою промову є надзвичайно важливим. Політична комунікація- це діалог різних країн, народів, культур та навіть ідеологій, тому адекватний переклад текстів політичного дискурсу з урахуванням їх мовних особливостей відіграє важливу роль.

Політичні тексти, зокрема і політична промова, знаходяться на піку уваги з боку дослідників мови. Про це свідчить значна кількість праць, присвячених цій темі. Питання функціонування та перекладу фразеологічних одиниць теж викликало науковий інтерес у філологів, ним займалися як вітчизняні дослідники – Кияк Т., Демський М., Бацевич Ф., Тепляков І., Скрипник Л., Супрун А., так і зарубіжні – Чернышова И., Жуков В., Burger H., Homberger D., Schirpan Th. Проте, ця тема не вичерпала себе і потребує подальшого дослідження та уточнення, зокрема у текстах німецькомовних політичних промов, що й складає актуальність нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – фразеологізми та їх відтворення українською мовою.

Предмет дослідження – тактики та стратегії перекладу фразеологізмів німецькомовних політичних промов.

Мета дослідження– характеристика фразеологічних одиниць німецькомовних політичних промов, визначення особливостей їх вживання та аналіз способів перекладу.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

- 1) Висвітлити теоретичні засади дослідження фразеологізмів у перекладознавстві і міждисциплінарних напрямках;
- 2) розглянути типологічні ознаки політичної промови як жанру;
- 3) дослідити існуючі класифікації фразеологічних одиниць;
- 4) виявити в досліджуваних німецькомовних політичних промовах фразеологізми та класифікувати їх за видами;
- 5) визначити лінгво-прагматичні особливості та способи їх перекладу;
- 6) проаналізувати особливості та способи перекладу фразеологізмів у досліджуваних промовах.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань, було використано такі **методи**: теоретичний аналіз літератури, спостереження; контекстуальний і функціональний аналіз; структурно-семантичний аналіз, який дає можливість досліджувати структуру фразеологізму і його значення; описово-аналітичний метод для опису і аналізу прагматичного аспекту фразеологічних одиниць в політичних промовах та їх перекладу.

Матеріалом дослідження є тексти німецькомовних політичних промов.

Новизна роботи полягає в уточненні типологізації фразеологізмів, які вживаються у політичних промовах, дослідженні їх структурних, семантичних та прагматичних аспектів, а також в аналізі та класифікації способів їх перекладу в межах політичного дискурсу.

Актуальність дослідження зумовлена прагматичним потенціалом політичних промов, які мають значний вплив на суспільство та широко використовуються як засіб пропаганди різних ідеологій. Тому адекватний переклад текстів політичних промов відіграє значну роль у здійсненні ефективної комунікації. У нашому дослідженні значна увага приділяється визначенню особливостей і тактик перекладу фразеологічних одиниць як одного із найпоширеніших лексичних засобів, що використовуються у політичних промовах.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть використовуватися для подальших досліджень у галузі перекладознавства, політичної лінгвістики, лінгвокультурології не лише. До того ж вони можуть бути застосовані не тільки для вивчення аспектів перекладу політичного тексту, а й текстів інших тематичних дискурсів.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання результатів під час викладання перекладацького аспекту філологічних дисциплін.

Апробація матеріалів дипломної роботи.

Робота пройшла апробацію в рамках науково-практичної конференції «AD ORBEM PER LINGUAS ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ» при КНЛУ 13–14 травня 2021 року.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У **першому розділі** подано теоретичні основи дослідження фразеологізму з точки зору лінгвістики та перекладознавства, а також характеристику теоретичних засад політичного дискурсу, політичної промови як виду політичного тексту та ролі фразеологізмів у промовах політиків.

У **другому розділі** аналізуються основні підходи до класифікації фразеологізмів, надається структурно-семантична класифікація досліджуваних фразеологізмів, розглядається питання засобів вербалізації

фразеологізмів та досліджуються прагматичні аспекти їх використання у промовах.

Третій розділ презентує дослідження способів і тактик перекладу фразеологізмів німецькомовних політичних промов, яке подається у вигляді аналізу груп перекладацьких трансформацій.

Загальний обсяг роботи – 101 сторінок (основна частина – 74 сторінки, додатки – 9 сторінок). Список використаних джерел містить 83 найменування, з них 8 – англійською, 21 – німецькою мовами.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ТА У ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

1.1. Фразеологізм як об'єкт лінгвістичного дослідження

1.1.1. Визначення поняття «фразеологізм». Дослідження фразеологізмів здійснює такий розділ мовознавства, як фразеологія. Термін фразеологія походить від грецьких слів *phrasis* і *logos*, які означають «вираження» і «вчення» відповідно [61: 90]. Проте цей термін не розуміють однозначно. Багато науковців, зокрема Н.Алефіренко, Н.Семененко, Н.Шанський, А.Іскоз, А.Ленкова та інші, наголошують на його двоїстому значенні у своїх працях.

З одного боку, фразеологія розглядається як наука, галузь лінгвістики, що вивчає стійкі словосполучення [66: 67], тобто вивчає сталі мовні комплекси, що є семантичними еквівалентами слова, а також сталі вирази, які семантично та структурно представлені реченнями [53: 23], а з іншого боку, як сукупність усіх зв'язків сталих словосполучень (фразеологізмів) мови [66: 68]. Використання терміну фразеологія для позначення лінгвістичної дисципліни свідчить про зростаючу тенденцію до вживання цього слова саме в значенні сукупності всіх зв'язків сталих словосполучень [69: 203].

Серед науковців також немає єдності і в трактуванні терміна «фразеологізм», який є центральним поняттям у фразеології. Адже у фразеологічних дослідженнях виділяють дві концепції фразеологізму: широку і вузьку. За широкого розуміння фразеологізмом вважається будь-яке

стійке поєднання слів. Представниками цієї концепції є О.В. Кунін, Н.М. Шанський, І. Чернишова та ін.

Вузька концепція фразеологізму описує його як стійке семантично неподільне поєднання слів, цілісне узагальнено-переносне значення якого сформовано на основі переосмислення словесного комплексу-прототипу. Таку концепцію також називають семантичною, відповідно до неї поняття «фразеологізм» поширюється лише на фразеологічні зрощення та фразеологічні єдності. Прихильниками вузької концепції є В.В. Виноградов, В.Н. Телія та ін.

Нижче ми розглянемо інші трактування терміну «фразеологізм». Так, Харальд Бургер у дефініції фразеологізму робить акцент на його семантичній природі та зв'язках зі словом. Фразеологічною називається комбінація двох або більше слів, якщо слова утворюють одиницю, яка не може бути повністю пояснена синтаксичними й семантичними закономірностями поєднання, і якщо поєднання слів є загальним у мовній спільноті, подібно до лексеми [59: 109].

К. Палм зазначає, що фразеологія вивчає сталі словосполучення в мові, які можуть набувати функції та значення окремих слів (лексем) у системі та реченні. Таким чином, фразеологізми є засобом розширення словникового запасу, назви (позначення) та опрацювання світу в людській мовній діяльності [77: 45]. Ментальні величини, такі як емоції, ставлення, (негативна) поведінка переважно опрацьовані через фразеологізми, тому можна говорити про ментальну лексику мови у зв'язку з фразеологізмом [59: 89]. Т. Шіппан описує фразеологізми як системні елементи, які соціально консолідовані як одиниці лексики та розглядає їх як частину лексики [79: 95-96].

Слід зазначити, що в тому ж значенні, що й фразеологізм, дослідники вживають такі позначення, як фразеологічний зворот і фразеологічна одиниця. Також варто порівняти терміни стале/фразеологічне словосполучення та вільне словосполучення. Вільне словосполучення – це

поєднання слів, значення якого можна вивести композиційно, але сталого поєднання слів воно не має. Фразеологізм – це нейтральний термін для стійких словосполучень. Такі терміни, як «ідіома», «вираз» та «мовний зворот», часто використовуються взаємозамінно, але їх значення не співпадає зі значенням фразеологізму [16: 63-94]. Сталі мовні комплекси – це вторинні лінгвістичні знаки, що утворюються на основі первинних або мінімальних мовних знаків, лексем.

Отже, фразеологізм можна трактувати як сталу, стійку за складом, семантично неподільну одиницю мови, яка формується із конкретних компонентів на основі зв'язку їх значення та граматичної структури.

1.1.2. Характерні особливості фразеологізмів. Передусім варто зазначити, що фразеологічні одиниці мають ознаки, що дозволяють вважати фразеологічну одиницю самостійним компонентом системи мови, з одного боку, та пов'язувати її з як зі словом та словосполученням, так із реченням, з іншого. Слід виділити найважливіші із них.

З лексичної точки зору фразеологізми характеризуються тим, що, по-перше, вони складаються з декількох самостійних мовних одиниць, а по-друге – самі утворюють єдину одиницю (лексему).

З точки зору семантики, фразеологізми – неоднорідні, і загальний опис їх семантичних властивостей також є неоднозначним. Однак для більшості фразеологізмів характерно те, що їх загальне значення, те значення, яке вони мають як лексеми, не відповідає сумі значень окремих слів, із яких вони складаються [59: 2-13]. Більшість дослідників визначають фразеологізми за такими критеріями: ідіоматичність, полілексичність, відтворюваність і сталість.

Ідіоматичність виявляється в тому, що компоненти фразеологізмів утворюють єдність, яку неможливо повністю пояснити через синтаксичні та семантичні закономірності зв'язку [59: 114-134].

На думку Х.Бургера, вираз можна назвати ідіоматичним тоді, коли є відмінність між його фразеологічним і прямим значенням. Величина різниці між цими значеннями визначає ступіть ідіоматичності фразеологізму [59: 31].

За ступенем ідіоматичності фразеологізми (далі ФО – фразеологічні одиниці) поділяють на три групи:

1. Повністю ідіоматичні (ідіоми) – фразеологічні одиниці, окремі компоненти яких неможливо зрозуміти в прямому значенні, з чого випливає нове, переносне фразеологічне загальне значення [77: 75].

2. Частково ідіоматичні – це вирази, у яких принаймні один компонент зберігає своє пряме значення.

3. Неідіоматичні – це вирази, у яких фактично немає різниці між прямим та фразеологічним значенням.

Таким чином, ідіоматичність не можна назвати однорідним явищем. Проте вона безпосередньо впливає на образність і виразність фразеологічних одиниць.

Полілексичність зумовлена тим, що фразеологізм складається щонайменше із двох слів.

Питання відтворюваності фразеологізмів досліджував і В.Флейшер. Він стверджував, що кожен фразеологізм зберігається в лексиці мови. Лексикалізація синтаксичної конструкції означає, що вона вже є такою відповідно до синтаксичної структурної моделі у висловлюванні, і відтворюється як готова лексична одиниця [62: 63]. Отже, фразеологізми не створюються постійно в процесі мовлення, а сприймаються як складні лексичні одиниці.

Сталість або стійкість фразеологізму означає, що деякі компоненти, що складають ФО, не є взаємозамінними, фразеологізм застосовується лише у певній конкретній комбінації слів.

Сталість фразеологізмів виявляється на різних мовних рівнях. Науковці, зокрема О.Кунін визначає такі види стійкості фразеологізмів [28: 109]:

1. Стійкість вживання фразеологізмів. Фразеологізм є загальноновживаним зворотом для певної групи мовців, а не індивідуальним утворенням.

2. Структурно-семантична стійкість полягає у структурно-семантичній сталості компонентів фразеологізму.

3. Синтаксична стійкість виявляється у стабільності порядку слів, що передбачає лише нормативні зміни в рамках залежності компонентів.

4. Стійкість значення та лексичного складу фразеологічних одиниць.

Як зауважує Я.О. Баран, стійкість лексичного значення фразеологізмів ґрунтується на тому, що вони можуть бути традиційними застиглими формулами. Тут не допускається жодних змін, у тому числі в інваріативності значення фразеологізмів, незважаючи на можливість нормативних змін у рамках виділених залежностей [4: 46].

Сталість часто спостерігається серед комунікативних фразеологізмів, у привітаннях і формулах прощання, які позначають початок і кінець розмови [59: 29]. Однак абсолютна лексична сталість притаманна лише деяким ФО. Тому для характеристики фразеологізмів важливу роль відіграють також поняття варіативності та модифікації.

Так, О. Кунін під фразеологічними варіантами розуміє «різновиди фразеологічних одиниць, тотожних одна одній за якістю і кількістю значень, стилістичними і синтаксичними функціями при частковій відмінності в лексичному складі, в словоформах або порядку компонентів» [29: 7]. Л. Скрипник зазначає: «Фразеологічні варіанти – це співіснуючі в мовній системі утверджені традицією різновиди фразеологічних одиниць, які мають те саме значення (для образних – внутрішній образ), але різняться між собою одним чи кількома компонентами лексичного складу або певними елементами граматичної структури» [45: 122].

Х. Бургер, у свою чергу, поділяє варіації на такі типи:

1) граматичні (заміна множини одніною, використання пестливих форм, тощо);

- 2) заміна конкретного фразеологічного компонента іншим лексичним компонентом;
- 3) зміна порядку слів у компаративних фразеологізмах;
- 4) використання короткої або довгої форми фразеологізму;
- 5) зміна відмінка в компонентах фразеологічного виразу [[59](#), с. 89].

При заміні лексичного компонента можуть використовуватися синоніми або антоніми, що впливає на загальне значення фразеологізму. По суті, модифікації – це насамперед авторські зміни, що вносяться до фразеологізму, які слугують для підсилення емоційності, привернення уваги слухача. Важливо розуміти, що модифікації мають застосовуватися в певному контексті так, аби це не заважало розумінню.

1.1.3. Класифікація фразеологізмів. Будь-яка класифікація є спробою осягнути зміст понять, щоб зрозуміти їх функціонування та зв'язок з іншими феноменами і мові.

На основі поділу відповідно до різних ознак у вітчизняній лінгвістиці сформувалось чимало класифікацій фразеологізмів, такі як: семантична В. Виноградова, функціональна І. Щукіної, лексично-семантична і структурно-семантична І. Чернишової та В. Куніна. Серед німецьких класифікацій чільне місце посідає семіотична класифікація Х. Бургера.

У нашому дослідженні ми звернемося до класифікації В. Виноградова [[13](#)], І. Чернишової [[52](#)], а також поділу Х. Бургера [[59](#)].

В. Виноградов вибудовує свою семантичну класифікацію лише на ступені злиття компонентів фразеологізмів і поділяє їх на такі групи [[14](#): 145]:

- 1) фразеологічні зрощення;
- 2) фразеологічні єдності;
- 3) фразеологічні сполучення.

І.Чернишова враховує також і структурний фактор (фразеологізми-слова, фразеологізми-словосполучення, фразеологізми-речення). Вона виокремлює такі види ФО [52: 77]:

- фразеологічні єдності;
- фразеологічні сполучення;
- фразеологічні вирази.

Зазначена структурно-семантична класифікація І. Чернишової не суперечить поділу Х. Бургера. Комунікативні фразеологізми відносяться до фразеологічних виразів, номінативні референтні фразеологізми відіграють роль членів речення (як ідіоми), прийменникові реферативні фразеологізми використовуються (як вирази) у формі речень [59: 79].

Вважається, що в німецькому мовознавстві дослідження фразеології бере свій початок зі спостережень лексикографів, які звернули увагу на існування в мові сталих сполучень слів. Останні характеризуються своєрідною організацією елементів, а також поняттям, відмінним від самостійних значень цих компонентів.

Доведено, що «Німецька фразеологія» Ф. Зайлера є найвизначнішою працею першої половини ХХ ст. У ній вперше зроблена спроба диференціювати сталі сполуки на німецькомовному матеріалі. Ф. Зайлер виділяє прислів'я і приказки в окремі групи. Сюди він відносить також власне фразеологізми, афоризми, крилаті слова, а також парні сполучення слів. До того ж, Ф. Зайлер багато уваги приділяє аналізу етимології фразеологізмів, сферам їхнього виникнення та тематиці [81: 127]. Важливим є те, що і нині окремі висновки його праці не втратили своєї актуальності. Йдеться про диференціацію прислів'їв, характеристику виражальних засобів і структуру зворотів.

При цьому варто взяти до уваги, що у ХХ ст. з'явилися відомі праці Борхарта-Вустмана-Шоппе, К. Крюгера-Лоренца, Е. Агріколи та В. Фрідеріха, які розрізняють три групи фразеологізмів [5: 15]:

1. Прості фразеологічні сполуки / *einfache phraseologische Verbindungen*, у яких значення одного із компонентів, здебільшого дієслова, зрушене або частково переосмислене, наприклад, *Aussichten haben*.

2. Фразеологічні єдності / *phraseologische Einheiten*. Це звороти, що мають узагальнене або переосмислене значення, хоча їхній смисл розкривається за допомогою значень їх компонентів, наприклад, *Stroh im Kopf haben*.

3. Ідіоми / *starre phraseologische Verbindungen*. Це звороти, які є невмотивованими з погляду сучасного мовознавства і значення яких не можна вивести зі значень їхніх компонентів: *jemandem durch die Lappen gehen*. До цієї групи належать деякі фразеологізми у формі речень, що відповідно до своєї структури повинні виходити за рамки фразеології, але мають характерні риси ідіом. Це фразеологізми, приміром, *das also war des Pudels Kern!*, а також еліптичні окличні речення, наприклад, *Jetzt ist Sense!*

Є очевидним, що між фразеологічними єдностями й ідіомами є перехідний тип: *zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen*. Окремо, із суто структурних міркувань, укладачі виділяють парні сполуки слів або *Zwillingsformeln*. Вони належать частково до єдностей, а частково – до ідіом за ступенем переосмислення компонентів.

Слід відзначити також лексикографічну працю В. Фрідеріха “*Moderne deutsche Idiomatik*”, що становить найбільше досягнення німецької лексикографії [63: 17]. Дослідник визначив ідіоми як сполуки слів, смисл якої не збігається із сумою значень компонентів. За рамки словника В. Фрідеріх виносить словосполучення типу *j-m die letzte Ehre erweisen*, а також прислів'я, які, на думку німецького мовознавця, мають міститись у спеціальних довідниках [63: 18]. Якщо з такими рамками фразеології можна ще погодитися, то залучення до фразеології складних дієслів і прислівників викликає заперечення. За своїм значенням ці фразеологічні деривати повністю відповідають ідіомам, за структурою вони є цільнооформленими.

Проте слід зауважити, що наукових теоретичних праць із фразеології в німецькому мовознавстві на сьогодні не багато. Можна з упевненістю сказати, що в порівнянні з лексикографічними працями вони становлять незначну кількість.

Згідно з поглядами В. Шмідта, фразеологія розглядається як частина словникового складу мови. Інакше кажучи, він відносить фразеологізми до одиниць мовної системи [80: 67]. В. Шмідт розглядає фразеологічні одиниці як засіб образності мови поруч із персоніфікацією, метафорою та метонімією. Характерною особливістю фразеологізмів вчений вважає образність, тобто здатність символічно виражати інший зміст. Мовознавець не зосереджує увагу на питаннях методу дослідження фразеологізмів, визначення фраземи, класифікації словосполучень у вимірах теорії фразеології. Він поділяє фразеологізми за сферами їх виникнення у зв'язку з розкриттям етимології окремих фразеологічних одиниць, наприклад [80: 14]:

- 1) із селянського побуту, наприклад, *mit den Hühnern aufstehen*;
- 2) з мови мисливців, наприклад, *jemandem auf die Spur kommen*;
- 3) з життя ремісників, наприклад, *über die Schnur hauen*;
- 4) із солдатського жаргону, наприклад, *von der Pike auf dienen*;
- 5) зі сфери ігор та музики, наприклад, *den Ton angeben*.

Теоретичні питання фразеології досліджувала Р. Клаппенбах. У своїх дослідженнях вчена опирається в основному на праці В. Виноградова, класифікація якого, на її думку, може бути з успіхом застосована і до німецької фразеології. Р.Клаппенбах класифікує фразеологізми за семантичним та структурним принципами. Вона виділяє три групи ФО: ідіоми, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення, що відповідають аналогічним групам семантичної класифікації В. Виноградова [67: 89].

Зауважимо, що Р.Клаппенбах структурно поділяє фразеологізми на п'ять типів, серед яких [68: 8]:

- 1) дієслівні групи, наприклад, *einen Korb geben*;
- 2) атрибутивні сполучення, наприклад, *ägyptische Finsternis*;

- 3) адвербіальні групи, наприклад, *flink wie ein Affe*;
- 4) парні сполучення, наприклад, *kurz und gut*;
- 5) синтаксичні шаблони, наприклад, *sowohl – als auch*.

Зазначимо, що останні мають певну характерну особливість: вони набувають смислу лише в сполученні з повнозначними словами.

Таким чином, огляд літератури з фразеології засвідчує той факт, що названий комплекс питань перебуває у центрі уваги німецької філологічної науки упродовж останніх десятиліть.

1.2. Фразеологізм як об'єкт перекладацьких досліджень

Як ми з'ясували в попередньому підрозділі, перекладу фразеологізмів, зокрема німецькомовних, приділено чимало уваги в теоретичних наукових працях. Пов'язані з цим проблеми розглядаються по-різному, рекомендуються різні методи перекладу, трапляються різнополярні думки. Трапляються випадки, коли за наявності рівноцінного фразеологічного відповідника доводиться шукати інші шляхи перекладу, оскільки еквівалент не підходить до відповідного контексту. Навіть у межах однієї групи фразеологічних одиниць може знадобитися індивідуальне рішення.

Перш ніж визначити прийоми перекладу фразеологічних одиниць, потрібно класифікувати фразеологію німецької мови на групи, в межах яких спостерігався б переважаючим той чи інший прийом, так і той чи інший підхід до передачі фразеологічних одиниць мовою перекладу.

Необхідно зазначити, що Ш. Баллі, В.В. Виноградов, а також Н.М. Шанський беруть за основу лінгвістичні класифікації, налаштовані в основному на критерії неподільності компонентів фразеологічної одиниці. Залежно від останньої і від ряду додаткових ознак, таких як мотивування значення, метафоричність, визначається місце фразеологічної одиниці в одному з таких розділів: фразеологічні зрощення (ідіоми), фразеологічні

єдності (метафоричні одиниці), фразеологічні сполучення і фразеологічні вислови [15: 182].

Показовою щодо прикладом творчого використання такої класифікації в теорії і практиці перекладу можна вважати роботу О.В. Федорова [50: 198]. Розібравши основні для того часу лінгвістичні схеми, він зупиняється на запропонованій В.В. Виноградовим класифікації, осмислюючи її з точки зору перекладознавства [50: 199]. Так, наприклад, вчений відзначає відсутність чітких меж між окремими рубриками, різну ступінь прозорості внутрішньої форми і національної специфіки єдностей.

На думку Я.І. Рецкера, подібна класифікація є досить зручною для теорії і практики перекладу. Однак він бере з неї тільки єдності та зрощення, вважаючи, що по відношенню до цих двох груп фразеологічних одиниць слід застосовувати неоднакові прийоми перекладу [42: 157]. Так, переклад фразеологічних єдностей повинен бути образним, а переклад фразеологічного зрощення повинен здійснюватися, головним чином, прийомом цілісного перетворення.

За словами С.В. Влахова і С.С. Флоріна, можливість досягнення повноцінного словникового перекладу фразеологізму залежить від співвідношень між одиницями іноземної мови (далі – ІМ) і перекладної мови (далі – ПМ):

1) фразеологічна одиниця має в ПМ точну повноцінну відповідність, яка не залежить від контексту. Інакше кажучи, іншомовний фразеологізм, рівний перекладному фразеологізму, перекладається *еквівалентом*;

2) фразеологічну одиницю можна передати цільовою мовою тим чи іншим відповідником, з деякими відступами від повноцінного перекладу, тобто іншомовний фразеологізм, приблизно рівний цільовому фразеологізму, перекладається варіантом або *аналогом*;

3) фразеологічна одиниця не має в мові перекладу ні еквівалентів, ні аналогів, є неперекладною в словниковому порядку. Іншими словами, іншомовний фразеологізм, нерівний фразеологізму ПМ, передається іншими,

нефразеологічними засобами. Спрощуючи схему, можна сказати, що фразеологічні одиниці перекладають або фразеологізмом (фразеологічний переклад), або іншими засобами (нефразеологічний переклад) [15: 183].

З перекладацької точки зору німецькі фразеологічні одиниці поділяються на дві групи [30: 56]:

- 1) фразеологічні одиниці, що мають еквіваленти в українській мові;
- 2) безеквівалентні фразеологічні одиниці.

Фразеологічні еквіваленти можуть бути двох типів:

I тип. Постійний рівнозначний відповідник, який є єдино можливим перекладом і не залежить від контексту. Цей вид перекладу названий Я.І. Рецкером «еквівалентним» у статті, в якій вперше було поставлено питання про закономірні відповідності при перекладі на іншу мову [42: 157]. Оскільки будь-яка рівнозначна відповідність є еквівалентом, то зазначений вид перекладу доцільно назвати моноеквівалентом. Відповідності можуть виникати як результат дослівного перекладу німецьких фразеологічних одиниць, наприклад, *Stumm wie ein Fisch* «німий як риба».

II тип. З іншого боку, в українській мові можливою є наявність двох і більше еквівалентів німецької фразеологічної одиниці, з яких для перекладу даного тексту вибирають кращий або будь-який у тому випадку, якщо вони обидва або всі рівноцінні. Такі еквіваленти називаються вибірковими [57: 56].

Слідом за С. Влаховим і С. Флоріним відзначаємо, що при виборі варіанту перекладу фразеологічної одиниці враховуються всі показники вихідного фразеологізму, а також його стиль і колорит. Іноді саме стилістична невідповідність або наявність колориту не допускає в перекладі найбільш підходящу одиницю. Один з яскравих прикладів різностильових синонімів становлять фразеологізми «вмирання» [15: 77], від евфемістичних до грубо просторічних.

Слід мати на увазі, що для перекладача складність перекладу полягає в тому, що йому необхідно з великої кількості синонімів вибрати саме той,

який зміг би передати повноцінний смисл вихідної одиниці. Наприклад, при перекладі німецького сталого виразу *den Löffel angeben* «врізати дуба» перекладач повинен заглибитися в контекст, щоб з'ясувати для себе наміри автора і з багатьох варіантів зупинитися на одному [35: 198].

Крім цього поділу, слідом за А.В. Куніним можемо класифікувати способи перекладу фразеологізмів таким чином:

1. Повні еквіваленти – українські еквіваленти, в більшості своїй є моноеквівалентами німецьких фразеологізмів, що збігаються з ними за значенням, лексичним складом, образністю та граматичною структурою. А.Д. Райхштейн називає це тотожністю, тобто повний збіг аспектною організації і сукупного значення [41: 69].

2. Часткові еквіваленти – не означає неповноти в передачі значення, а лише містить лексичні, граматичні або лексико-граматичні розбіжності при наявності однакового значення однієї і тієї ж стилістичної спрямованості. Тому частковий еквівалент за ступенем адекватності перекладу слід вважати рівноцінним повному еквіваленту.

3. Калькування або дослівний переклад фразеологізмів за наявності повного або часткового еквівалента.

4. Буквалізм. Калькування принципово відрізняється від буквалізму тим, що калькування – виправданий дослівний переклад, тоді як буквалізм становить дослівний переклад, що спотворює смисл висловлювання цільової мови.

5. «Обертональний» переклад або свого роду оказіональний еквівалент, що використовують для перекладу фразеологізму тільки у відповідному контексті. І.Я. Рецкер називає це «контекстуальною» заміною [42: 176]. Слід враховувати, що оказіональність такого еквівалента визначається виключно особливостями контексту.

6. Описовий переклад фразеологічної одиниці зводиться до перекладу не самого фразеологізму, а його тлумачення, як це часто буває з одиницями, що не мають еквівалентів у мові перекладу. Це можуть бути пояснення,

порівняння, опис, тлумачення, одним словом, усі засоби, що передають зміст фразеологізму в зрозумілій короткій формі. Цей вид перекладу застосовується переважно до прислів'їв і приказок. У різних варіантах описового перекладу найбільш повно відображається творчий підхід автора до пропонованого матеріалу.

Фразеологічні одиниці значною мірою сприяють ментальному розкриттю народності в мові. У межах дослідження розглянуто фразеологічні одиниці, представлені в політичних текстах такими, що «несуть лінгвокультурологічний характер, містять лінгвокультурологічну інформацію та мають лінгвокультурологічне значення, оскільки будь-яка фразеологічна одиниця перетворюється на знак культури, якщо мати на увазі її культурну настанову при дослідженні» [31: 165].

Підсумовуючи, слід зауважити, що дослідники зазвичай виділяють чотири *основні* способи або прийоми перекладу фразеологізмів: метод фразеологічного еквівалента, метод фразеологічного аналогу, дослівний переклад фразеологізмів (калькування) та описовий переклад. Усі ці способи перекладу використовуються в україномовних перекладах німецьких політичних текстів. Розглянемо кожен з них коротко.

Приєм *фразеологічного еквівалента*. Ключовим перекладацьким рішенням при перекладі німецькомовного фразеологізму є пошук ідентичної фразеологічної одиниці. Інакше кажучи, одиниці, схожої за змістом, функцією та стилістикою у цільовій мові [57: 78].

По суті, при перекладі фразеологізму завжди намагаються відшукати еквівалент фразеологічного звороту. Це відбувається через те, що використання таких відповідностей дозволяє найточніше передати німецькомовний сталий вислів мовою перекладу. Стосовно повних фразеологічних еквівалентів, що мають місце в українськомовних перекладах німецьких політичних текстів, то слід відмітити їх незначну кількість.

Іншим прийомом перекладу фразеологізму є пошук *фразеологічного аналогу*. Інакше кажучи, такого сталого звороту, що за значенням адекватний

німецькомовному фразеологізму, однак відрізняється від нього за образною основою повністю або частково [26: 183].

Отже, за відсутності в мові перекладу фразеологічних еквівалентів до фразеологічної одиниці, що вживається у німецькій мові, пошук фразеологічних аналогів вважаємо найбільш оптимальним рішенням перекладача. При цьому стилістична функція фразеологізмів та авторський намір зберігається.

Калькування є іншим прийомом перекладу фразеологізмів, що використовується перекладачами політичних текстів. Його застосовують тоді, коли при перекладі фразеологічної одиниці намагаються виділити національний колорит. Калькування фразеологізмів може використовуватися тільки в тому випадку, якщо в результаті його застосування створюється вислів, образність якого легко сприймається реципієнтами перекладу. Проте сам вислів не справляє враження неналежності до вихідної мови [26: 184].

Описовий переклад використовують з метою пояснення фразеологічного вислову, який не має еквівалента чи аналогу в мові перекладу і який неможливо перекласти за допомогою калькування. Загальновідомо, що відповідний прийом перекладу сталих виразів часто використовують в українськомовних перекладах [78: 76].

Разом із тим, при порівняльному аналізі оригіналів німецьких політичних текстів та їх українськомовних перекладів було відмічено використання прийому *компенсації* в тексті. Цей прийом полягає в тому, що одні фразеологічні одиниці в тексті німецькомовного дискурсу замінюються нейтральними мовними одиницями у вихідному українськомовному тексті і навпаки [73: 87]. При цьому до тексту перекладу може надходити нова лінгвокультурологічна інформація.

Зазначимо, що таке використання сталих фразеологічних виразів в українськомовних перекладах політичних текстів сприяє кращому сприйняттю змісту на основі упізнаваності українських фразеологічних

одиниць. Це також збагачує текст експресивними засобами, надаючи йому образності.

Як бачимо, є багато способів перекладу фразеологічних одиниць, однак ми повинні пам'ятати, що реальний процес перекладу фразеологізмів не зводиться до підбору «еквівалентних мовних відповідностей». Він є складним процесом, в якому, крім майстерності перекладача, відіграють роль замовник перекладу, набір культурних знань потенційних реципієнтів, на яких орієнтується перекладач, а також характер взаємовідносин контактуючих культур, та багато інших чинників, що впливають на якість перекладу [57: 125].

Як бачимо, при перекладі фразеологізмів оптимальним перекладацьким рішенням є також пошук ідентичної фразеологічної одиниці. Однак слід відзначити, що кількість подібних відповідників в обох мовах є досить обмеженою. За відсутності безпосередніх відповідностей фразеологізм, ужитий у мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, хоча він буде побудований на іншій основі. Слід також враховувати, що стилістичне або емоційне забарвлення не завжди збігаються. У цьому випадку взаємозаміна є неможливою.

Калькування, або послівний переклад, є іноді допустимими, хоча цей метод не завжди ефективний. Цікаво, що часом перекладачам вдається впровадити в мову перекладу нову фразеологічну одиницю. Найчастіше цей спосіб застосовують до фразеологізмів, які мають біблійні, античні або міфологічні джерела. Якщо в мові перекладу не існує фразеологізмів, еквівалентних вихідній фразеологічній одиниці, потрібно шукати відповідні за значенням слова, так звані однослівні часткові еквіваленти фразеологізмів. Відповідно до цього при перекладі фразеологічної одиниці з однієї мови на іншу рекомендовано користуватися найбільш повними тлумачними фразеологічними двомовними словниками.

1.3 Характеристика політичної промови як жанру політичної комунікації

1.3.1. Роль та ознаки політичної промови. У сучасному глобалізованому світі політика та політична комунікація відіграє важливу консолідуючу роль. Тому аналіз різних видів політичного тексту стає все більш актуальним як у контексті лінгвістичних досліджень, так і відповідно до їх суспільного значення.

Політичну промову розглядають як складову політичного дискурсу (далі – ПД). За Т.Ващук, політичний дискурс – це мовленнєві утворення (усні або письмові), що стосуються сфери політики, реалізуються вербально та екстравербально, актуалізуються в певному ситуативному контексті та спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики [9].

В українській та світовій науці немає єдиного конкретного визначення для поняття політичного дискурсу. Е.Й. Шейгал узагальнює поняття політичної комунікації та зазначає, що її метою є боротьба за владу [54: 47]. На думку вченої, до ПД відносяться усі явища, контент, теми або суб'єктів взаємодії, які стосуються політичної сфери. Тому можна сказати, що політичний дискурс – це складний феномен комунікації, учасники якої застосовують вербальні та екстравербальні засоби відповідно до своїх стратегій та мети.

Політична промова як вияв політичного дискурсу – це публічний виступ, який є ефективним засобом для одержання визнання й демонстрації лідерства [2: 14]. Політичний дискурс – це також зона підвищеної мовної відповідальності. Адже це мова державної влади, метою якої часто є не лише повідомлення фактів, а й трансляція певної ідеології, позиції держави з певних суспільно важливих питань. Тому засоби впливу в політичних промовах відрізняють від мовних засобів, що використовуються в художньому або розмовному мовленні.

Політичний дискурс вважається невід'ємною частиною власне політики, містить різні форми вираження думок щодо розвитку й сучасного

стану країни. Політичне мовлення не є імпровізованим мовленням, воно підпорядковане певним правилам. Мовець повинен враховувати багато аспектів, щоб його виступ відповідав етичним, моральним і демократичним принципам [56: 90]. Політичні діячі намагаються переконати потенційних виборців у їхній думці за допомогою досконалої та добре побудованої промови, що згодом може збільшити їхній електорат і відповідно його підтримку. У багатьох випадках це єдиний спосіб комунікації з громадянами [83: 11]. Часто промова формує значну частку іміджу політичного діяча.

Мовні особливості політичної комунікації, як і мова мас-медіа, найбільш схильні до соціо-лінгвістичного впливу, першими відображають зміни в суспільно-політичному житті будь-якої країни. Зрозумілим стає тісний взаємозв'язок між публіцистичним і політичним дискурсом. Таким чином, кінець ХХ ст. був відзначений різким включенням в мову лексики ЗМІ та зворотів-кліше ділового та розмовного стилю. Прагнення до чіткості та виразності думки призводило до використання елементів розмовного стилю і раніше в історії політичного дискурсу, проте ці розмовні вкраплення були незначними та нечисленними [58: 45].

Відомо, що публічна промова – це переконливе висловлювання, яке несе менш об'єктивний погляд на якусь тему і вимагає від своєї аудиторії певної реакції або заходів на підтримку цієї ідеї. Доповідач закликає аудиторію зважити, чому одну сторону питання варто розглядати емоційно або раціонально та логічно. Політичну промову можна також охарактеризувати як усне повідомлення політичного змісту від оратора до аудиторії, яке несе в собі певні функції: інформувати, нагадувати, переконувати. Саме через це такий тип публічних виступів вимагає детального підбору слів і речень задля здійснення належного психологічного впливу чи навіть маніпуляцій [55: 339].

Варто зауважити, що немає обов'язкових правил щодо вигляду офіційної політичної промови. Тим не менш, автори дотримуються кількох моделей і схем, щоб їхній виступ звучав максимально невимушено й

переконливо. За словами В. Холлі, подібні шаблони мають функцію досягнення певного впливу на аудиторію на іншому рівні реальності [65:238], оскільки йдеться не про зміст, а про форму. Крім того, промови повинні здаватися достовірними, для чого необхідно встановити контакт та довірливі взаємини з публікою, адже йдеться про залучення слухача для досягнення певних цілей.

В. Холлі також згадує прийом «особистого фактору» задля завоювання уваги та довіри слухача [65: 239]. Тому промова політичного лідера завжди є виявом красномовства і високого рівня ораторської майстерності.

Із соціально-психологічної точки зору, публічний виступ або *політична промова* є складним двостороннім діалогічним процесом спілкування зі слухачами. Взаємодія між оратором і аудиторією визначається характером відносин між суб'єктами. Відтак, обидві сторони становлять суб'єкти колективної взаємодії, де кожна сторона виконує свою роль у складному процесі публічної комунікації.

Політична промова характеризується низкою особливостей, що визначають її сутність [51: 207]:

1. Наявність «зворотного зв'язку» або реакція на слова політичного діяча. У процесі виступу політик спостерігає за поведінкою аудиторії і за реакцією на свої слова, вловлює настрій, ставлення до своїх слів, за репліками із залу визначає, що хвилює аудиторію, і відповідно до цього спрямовує свою промову у відповідному напрямі. Отже, «зворотний зв'язок» перетворює монолог мовця в діалог і є засобом встановлення контакту зі слухачами.

2. Усна форма спілкування. Публічне мовлення являє собою живу безпосередню розмову зі слухачами, у якому реалізується усна форма літературної мови. На відміну від письмового мовлення, усне мовлення звернене до живого співрозмовника і переважно залежить від того, хто і як його слухає. Оскільки усне мовлення сприймається на слух, важливо

побудувати політичну промову в такий спосіб, щоб її зміст відразу зрозуміли слухачі.

3. Взаємозв'язок між книжковою мовою і її усним втіленням. Відомо, що промову політика готують детально. У процесі розробки та написання тексту промови політичний діяч спирається на наукову, науково-популярну, публіцистичну, художню літературу, словники, довідники та ін., тому підготовлений текст становить, по суті, книжкову мову. Виходячи на трибуну, мовець повинен вимовити текст промови за рукописом так, щоб його зрозуміли. Під час виступу виникають елементи розмовного мовлення, мовець починає імпровізувати відповідно до реакції аудиторії, тобто виступ стає спонтанним усним мовленням. При цьому слід додати, що чим більш досвідченим є політик, тим йому краще вдається перейти від книжкового до живого усного мовлення. Сам письмовий текст політичної промови повинен готуватися з розрахунком на його проголошення [37]. Як бачимо, той, хто виступає, повинен балансувати, вибираючи оптимальний варіант мовлення.

4. Використання різних засобів спілкування. Політична промова – це усна форма спілкування, в якій використовуються, окрім мовних засобів, що відрізняються високою мовною культурою, також паралінгвістичні, невербальні засоби комунікації. До них належать: інтонація, гучність голосу, тембр мовлення, темп мовлення, особливості вимови звуків; жести, міміка, тип обраної пози та ін.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціально-політичне ораторське мистецтво характеризується такими рисами: сфера поширення – громадсько-політичне життя; програмний характер; обговорення певної проблеми в промовах, пошуки шляхів її розв'язання, визначення відповідних завдань. Визначальним для публічного мовлення є спосіб і форма монологічного мовлення. Публічне мовлення має свої специфічні риси, які складають систему з однаковим стилістичним забарвленням.

1.3.2. Функції фразеологічних одиниць в промовах політиків.

Використання політиками фразеологічних одиниць у політичних виступах як компонента мовної структури за останній час набуло великого значення. Фразеологізми збагачують мовлення, зумовлюють його полісемантичність, до того ж вони сприяють налагодженню зв'язку з аудиторією. Адже на відміну від частково складних галузевих термінів, фразеологізми знайомі більшості людей та є невід'ємною частиною побутового мовлення. Вони також широко вживаються в публіцистичній (зокрема у мові політиків) та художній мові [68: 8].

Фразеологізми надають образності й експресивності мовленню, тому політичні лідери також часто застосовують цей мовний засіб для вираження власних думок та оцінки певних явищ, виявлення позиції щодо питань, які вони підіймають у своїх промовах. Користуючись фразеологізмами, політик може висловити осуд, схвалення, сумнів тощо в опосередкованій мовній формі, що відповідає правилам політичної комунікації.

Нерідко політики й самі стають авторами крилатих висловів. Згодом такі вирази починають широко використовуватися в ЗМІ та проникають у різні тематичні дискурси. Дослідники мови також зазначають, що більшість нових політичних термінів формується саме внаслідок поширення політичних неологізмів та okazіоналізмів [39: 34].

В умовах послаблення цензури та більш вільного стилю спілкування навіть у межах політичної комунікації вибір таких мовних засобів стає звичним явищем, а також може вважатися частиною іміджу політика. Проте варто зазначити, що існують певні особливості функціонування фразеологізмів у внутрішньому та зовнішньому політичному дискурсі.

У зовнішньому політичному дискурсі політики звертаються безпосередньо до громадськості. Тому мовлення має сприйматися легко та бути зрозумілим. Саме таке мовлення характеризується наявністю великої кількості афоризмів і прислів'їв. У внутрішньому політичному дискурсі комунікація відбувається між політиком і його колегами. У такому випадку

частіше використовуються мовні кліше та рутинні формули [63: 19].

У зв'язку з цим використання фразеологічних одиниць сприяє досягненню мовцем таких цілей: чіткому висловленню оцінки й позиції, встановленню контакту із публікою. Отже, з огляду на названі вище фактори можна сказати, що вживання фразеологічних одиниць у політичних промовах також має певний прагматичний ефект, адже є мовним інструментом досягнення поставленої мовцем мети та привернення уваги до тих чи інших питань.

Зазначимо, що узуальні стилістичні властивості фразеологічних одиниць, тобто їх самостійна художня структура, експресивність, емоційність, оцінність, цілісність, образні й конотативні властивості залежать від фонетичних, лексичних і граматичних елементів, що складають ФО та від відносин, в яких ці елементи знаходяться.

Фразеологічним одиницям притаманні ритмічні властивості, алітерація, рима; вони образні; у них часто використовуються порівняння, повтори, синоніми, антоніми. Завдяки цим властивостям вони підкреслюють значення, що передаються, і легко запам'ятовуються [81: 237].

Проводячи паралель із семантикою слова, слід відмітити, що існують ФО, які мають тільки денотативне значення і стилістично, емоційно, експресивно й оцінно нейтральні. Однак ними при стилістичному аналізі не займаються. Для нас інтерес складають ті фразеологізми, які мають одне або декілька конотативних значень.

У цьому розумінні конотативне забарвлення не обов'язково поєднується з будь-яким типом конотації. Залежно від синтаксичної функції, притаманній ФО при використанні в мовленні, сталий вираз підводиться під значення тієї частини мови, якій властива ця синтаксична функція. Існують дієслівні, субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні та вигуківі ФО. Причому для кожної цієї групи можна намітити свої, характерні для неї особливості. Так, у дієслівних фразеологізмах експресивність нерідко обмежується

образністю й багатими конотаціями, які отримують ці образи, оскільки вони взяті зі сфер людської діяльності, пов'язаної з великою емоційною напругою.

Компресія образу в субстантивному фразеологізмі часто залежить від того, що ФО виникла в результаті відособлення компонентів фразеологізму [29: 201]. Ще сильніша компресія спостерігається у ФО, які в стислому вигляді передають цілу байку, легенду або реальний історичний факт. Усі щойно розглянуті властивості сталих виразів, на які спирається їх узуальна ефективність, притаманні як прислів'ям, так і крилатим виразам.

Розглядаючи роль і функції фразеологізмів та їх перетворення, ми переконалися в тому, що ФО стають ефективними завдяки своїй образності, емоційності, оцінності, наявності в багатьох із них забарвлення і сугестивності. Вони є потужним засобом образності, висування окремих елементів повідомлення і компресії інформації, а також займають важливе місце серед засобів створення комічного.

Наразі вчені відзначають збільшену «питому вагу» фразеології в загальному мовному потоці. Відтак лінгвістам важливо розуміти, в чому полягає особливість фразеологізмів як особливих засобів мови, що забезпечують таку міжкультурну комунікацію, в тому числі і в політичній сфері.

Розгляньмо специфіку фразеологізмів на прикладі фразеологічних зворотів, які активно функціонують у політичному дискурсі. Під «політичним дискурсом» ми розуміємо сукупність текстів, пов'язаних з політичними проблемами, в їх функціонуванні в соціальному просторі [7:176], тобто беруться до уваги умови появи таких текстів і їх сприйняття, інтерпретації сучасними носіями німецької мови.

Зауважимо, що в сучасному політичному дискурсі використовуються фразеологічні звороти, різні за широтою поширення в мові. З одного боку, серед них виділяють фразеологізми, пов'язані виключно з політичною проблематикою. З іншого боку, у сучасному політичному дискурсі активно використовуються фразеологізми, що поширені і в інших мовних сферах.

Найбільш яскраво специфіка фразеологізму як мовного засобу, що забезпечує міжкультурну комунікацію, проявляється при порівнянні його зі словом-синонімом. За спостереженнями науковців, фразеологізми в мові несуть велике смислове навантаження, ніж їхні синоніми. «Значення ідіом є завжди багатшими, ніж значення синонімічного слова» [48: 13].

Іншою важливою особливістю фразеологізмів є закріпленість їх за певною ситуацією, в якій фразеологізм зазвичай вживається в мові. Цей фразеологізм, що відноситься до розмовного мовлення, передбачає таке: у двох сторін є протилежні думки з якого-небудь питання; у ході політичної полеміки одна зі сторін, не витримавши емоційного напруження і публічно демонструючи свою незгоду, припиняє спір, переговори, різко обриває дискусію. Використання цього фразеологізму в мові передбачає, по-перше, наявність гострої конфліктної ситуації між двома сторонами і, по-друге, сильну емоційну напруженість конфлікту. Форма демонстративного протесту може бути різною. Наприклад, офіційна делегація держави демонстративно покидає зал засідань, лідер країни припиняє двосторонні відносини і т. д.

Ситуація, в якій зазвичай використовують фразеологічний зворот, неначе передбачає можливість або неможливість, доречність або недоречність вживання ідіом у певних соціальних умовах комунікації. При цьому повинен враховуватися соціальний статус учасників комунікації: їх положення в суспільстві, займана посада, вік тощо. Ця особливість фразеологічних зворотів німецької мови передбачає не тільки знання їх значень, а й тих ситуацій, в яких їх доречно вживати [7: 4].

І, нарешті, наступною особливістю фразеологічного звороту як мовного засобу, що забезпечує міжкультурну комунікацію, є оціночний характер значення більшості фразеологізмів. Інакше кажучи, фразеологічні звороти не лише позначають будь-який фрагмент дійсності. Як правило, вони висловлюють позитивну або негативну думку мовця про те, що позначається. Слід зазначити, що в сучасній німецькій мові роль фразеологізмів помітно

зросла. Це також повною мірою відноситься до фразеології політичного дискурсу.

Отже, зважаючи на складність фразеологізмів як особливих мовних одиниць, що впливають на зміст і результат політичного діалогу, іноземним лінгвістам, перекладачам необхідно приділяти більшу увагу сталим виразам. Оволодіння семантикою, стилістичними властивостями і ситуацією вживання фразеологічних зворотів є запорукою успішної міжкультурної комунікації в політичній сфері та служить досягненню взаєморозуміння між її учасниками.

Висновки до розділу 1

Результати проведеного аналізу дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Фразеологічні одиниці, тобто фразеологічні вирази, – це стійкі поєднання слів з ускладненим змістом окремого слова, мовного звороту, яким притаманні такі ознаки, як роздільнооформленість, відтворюваність, іноді, еквівалентність і співвідношення із словом. Дослідження фразеології в німецькому мовознавстві розпочалося зі спостережень лексикографів, що звернули увагу на існування в мові сталих сполук слів. Для останніх характерною виявилася своєрідна організація елементів, а також поняття, відмінні від самостійних значень компонентів.

2. Завдання перекладача при відтворенні німецькомовних політичних текстів полягає в доборі відповідних значень, що передавали б оригінальні асоціативні відтінки, будучи зрозумілими реципієнту політичного тексту. Зважаючи на зв'язок лінгвокраїнознавчої та номінативної інформації, що в політичному мовленні зміщується з індивідуальним значенням, яке має номінативна одиниця саме в межах цього тексту, іноді неминучо стає втрата інформативності в цільовому тексті. Відтак основними прийомами при перекладі фразеологізмів у політичних текстах є добір фразеологічного еквівалента, пошук фразеологічного аналогу, дослівний переклад та описовий переклад.

3. Політична промова становить заздалегідь підготовлений політичний виступ з позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами та планами. Політичною промовою може бути парламентський виступ як публічна спроба переконати аудиторію в доцільності певної ідеї, заходів чи дій. Для цього використовують пропозиції, аргументи, думки, емоційний виклад, швидку реакцію і мовний етикет. Проблематика, пов'язана з можливостями і функціями фразеологізмів, має специфічний характер і розглядалась багатьма авторами. Сюди входять такі питання, як узуальна експресивність, образність і самостійна структура фразеологізму; належність ФО до тих чи інших функціональних стилів або дискурсів; функції фразеологізмів у різних жанрах, зокрема в політичній промові; оказіональні контекстуальні перетворення фразеологізмів і їх стилістичний ефект.

РОЗДІЛ II

РОЗДІЛ II ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ

2.1. Класифікація фразеологізмів у політичному дискурсі

Впродовж років у вітчизняному мовознавстві існувала традиція називати ідіоми «фразеологічними зрощеннями», за термінологією В.Виноградова, який розподілив фразеологічні одиниці (далі – ФО) на фразеологічні зрощення, до яких і відносимо ідіоми, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [14:144]. Однак, у зарубіжному мовознавстві підхід до вивчення поняття ідіоми має більш широкі рамки. Як результат, до складу ідіом західні лінгвісти відносять не лише фразеологізми усіх типів, що значно розширює поняття «ідіоми» порівняно з розумінням В.Виноградова. Вони відносять до ідіом поряд із словосполученнями речення різного характеру: кліше, прислів'я, сленгові фрази, мовленнєві штампи, а також паремії, куди входять приказки, прислів'я, крилаті вислови, цитати тощо.

У нашому дослідженні фразеологічних одиниць зупинимося на класифікації В.Виноградова. З огляду на те, що у сучасній лінгвістиці існують різні підходи до класифікації фразеологічних одиниць і не має одностайності у поглядах щодо недоліків та переваг кожного типу класифікації, вважаємо за доцільне опиратися на два принципи класифікації фразеологічних одиниць: семантичний і структурний.

За семантичним принципом, суть класифікації полягає у визначенні ступеня семантичного зв'язку між компонентами фразеологічної одиниці. Одиниці з частковим перенесенням значення виявляють найслабкіший зв'язок між складовими. Чим більший розрив між значенням фразеологічної одиниці і значеннями її складових, тим більше ступінь семантичного зв'язку. Таким чином, за цим принципом фразеологічні одиниці можна поділити на три класи [17: 243]:

- 1) фразеологічні сполучення;
- 2) фразеологічні єдності;
- 3) фразеологічні зрощення.

Фразеологічні сполучення – це групи слів із частково зміненим значенням. Вони мають чітку мотивацію, тобто значення одиниці може бути легко встановлене із значень складових [32: 15]. За словами К.Т. Баранцева, фразеологічні сполучення становлять найбільшу частину німецьких фразеологічних одиниць з політичних промов і відіграють важливу роль у мовленні політичних діячів [6: 6]. До фразеологічних сполучень у сучасній німецькій політичній мові належать: парні сполучення, еквіваленти поєднуючих слів та інші типи фразеологічних словосполучень.

Ю.В. Піввуєва і Є.В. Двойніна під “фразеологічними сполученнями” розуміють рухливий семантичний комплекс, компоненти якого зберігають своє основне значення, але вступають у сполучення лише з певними словами [39: 112]:

(3) *Ich glaube fest daran, dass wir diese Aufgabe bestehen, wenn wirklich alle Bürgerinnen und Bürger sie als IHRE Aufgabe begreifen* (EIE, URL). – Я твердо вірю, що ми виконаємо завдання, яке стоїть перед країною, якщо всі громадяни сприймуть його як СВОЄ ВЛАСНЕ завдання (ПТТ, URL); (5) *Das kann uns Zuversicht geben* (EIE, URL). – Це може надавати впевненості (ПТТ, URL).

Разом з тим, фразеологічне сполучення не є застиглим комплексом і в деяких випадках допускає синонімічну підстановку чи заміну:

(9) *Wir müssen das Risiko, dass der eine den anderen ansteckt, so begrenzen, wie wir nur können* (EIE, URL). – Маємо максимально обмежити ризик зараження однією людиною іншою (ПТТ, URL).

У фрагменті фразеологічна одиниця *Risiko begrenzen* має синонімічне значення «лімітувати, віддалити небезпеку».

Потрібно зважати на те, що кожна мова має свої внутрішні закони сполучуваності слів, внаслідок чого складові елементи фразеологічних

сполучень не завжди є аналогічними в німецькій і українській мовах. Так як, наприклад, у наступному реченні:

(13) *Und lassen Sie mich auch hier Dank aussprechen an Menschen, denen zu selten gedankt wird* (EIE, URL). – *Дозвольте також висловити подяку людям, яким рідко дякують* (ПТТ, URL).

У фрагменті вираз *Dank aussprechen* має у своєму складі дієслово з відокремлюваним префіксом, що в українській мові передається префіксом *ви-*. Отже, значення фразеологічного сполучення у цілому можливо вивести із значень слів, що його складають, і які, в свою чергу, можна відшукати у словнику звичним шляхом.

Фразеологічні єдності – групи слів з повністю зміненим значенням, тобто значення одиниці не відповідає значенням складових компонентів [44:189]. Такі одиниці також є мотивованими, а метафора, на основі якої ґрунтується зрушення значення, є очевидною:

(34) *Meine Damen und Herren, die skizzierten Herausforderungen kann Europa nicht allein auf der Weltbühne bestehen* (DRB, URL). – *З окресленими викликами на світовій арені Європа не зможе впоратися самотужки* (ЗФКА, URL).

У фрагменті сталий вираз *Herausforderungen bestehen* вживається зі значенням «подолати виклики», тобто впоратися самотужки, коли мова йде про європейські держави.

Образні одиниці складають певну частину фразеологічних єдностей в німецькій політичній мові. Наведемо відповідний фразеологізм у наступному прикладі:

(95) *Ja, an jeder Milchkanne müssen wir Internet haben* (DZW, URL). – Так, на кожному кроці нам потрібен Інтернет.

У фрагменті маркований вислів побудований на асоціаціях з ‘im Schleichtempo’, ‘im Schrittempo’, ‘im Zeitlupentempo’.

Слід зауважити, що всі вищенаведені фразеологічні єдності виникають із безпосередніх спостережень людини і вживаються для підсилення

висловлювань. Значне місце серед фразеологічних єдностей, на наш погляд, займають прислів'я та приказки. Так, прислів'я глибоко проникли в життя німецького народу, використовуючись також і в політичному мовленні [76:198]. Спробуємо продемонструвати це твердження на фразеологічних єдностях із політичних німецькомовних промов:

(97) *Dieses "2 Prozent" ist Sand in die Augen der Menschen streuen; das ist eine systematische Irreführung* (DZW, URL). – Ці «2 відсотки» кидають пил людям в очі; це систематичний обман. У фрагменті відповідний вираз вжито у значенні «обманювати», «брехати», що має евфемістичне забарвлення.

Проте, що до фразеологічних єдностей Виноградов відносить також і кліше та мовні штампи. Їх приклади часто можна побачити у політичних промовах. Адже мовленню політиків також притаманна певна шаблонність. Проілюструємо це на фрагментах із промов:

(4) *Nehmen Sie es auch ernst* (EIE, URL). – *І ви теж поставтеся до цього серйозно* (ПТТ, URL).

Отже, фразеологічна єдність на відміну від словосполучення являє собою нерухомий синтаксичний комплекс, загальне значення якого мотивоване значеннями слів, що входять до його складу, але вона не допускає ні підстановок, ані заміन.

Фразеологічні зрощення – це групи слів із повністю зміненим значенням, але, на відміну від фразеологічних єдностей, вони не мотивовані, і метафора не простежується [43: 58]:

(78) *Aber wir müssen auch aufpassen, dass solche Beispiele nicht Schule machen* (RBAM, URL). – Але ми також повинні бути обережними, щоб такі приклади не ставали популярними.

У фрагменті вираз *Schule machen* має значення 'nicht populär werden', про що аж ніяк не можливо здогадатися без словника.

Під фразеологічними зрощеннями М.Я. Плющ розуміє стійкі неподільні словосполучення, зміст яких не впливає зі значень слів, що входять до фразеологізму. Семантичне злиття в таких фразеологізмах

пояснюється наявністю застарілих, незрозумілих слів [46: 189]. Фразеологічні зрощення за семантикою найближчі до окремого слова:

(41)... *es aber auch ein Jahr, in dem so viele über sich hinausgewachsen sind, ohne das an die große Glocke zu hängen* (NKM, URL). – ... *це був рік, у який багато хто здійснював подвиги, залишаючись при цьому невідомим* (НЗАМ, URL).

У фрагменті ідіоматичний вислів *an die große Glocke zu hängen* має цікаве пояснення. Для того, щоб зрозуміти цю фразу, слід повернутися до тих часів, коли людям доводилося обходитися без сучасних засобів зв'язку. На той час населення жило дуже розрізнено, особливо в сільській місцевості. Однак, як у ті часи люди могли довідуватися про щось важливе, що відбувалося навкруги. Зовсім просто: якщо щось десь траплялося, то дзвонили в церковні дзвони. Це можна було почути здалеку, і люди знали: відбулася певна подія.

Як бачимо, фразеологічне зрощення або ідіома є застиглим зворотом мовлення, емоційно забарвленим, що давно виник у мові. Слова, які входять до складу зрощення, повністю втратили семантичну самостійність і своїми значеннями не пояснюють смислу всього звороту в цілому [40: 162]:

(66) *Es war absolut richtig, dass wir mit vollem Elan für das Assoziierungsab kommen und das Freihandelsabkommen DCFTA gekämpft haben, die sozusagen die Grundlage für die wirtschaftliche Zusammenarbeit heute sind* (RBAM, URL). – Абсолютно правильно було, що ми з усіх сил боролися за Угоду про асоціацію та Угоду про вільну торгівлю, що є, так би мовити, основою економічної співпраці.

У фрагменті вираз *mit vollem Elan* має наступні еквіваленти значень: *begeistert (leidenschaftlich), aus Passion, (sehr) engagiert, dynamisch, energiegeladen та energievoll*. Мотивування загального значення ідіоми залишається незрозумілим, а в деяких випадках може бути розкрито лише шляхом історичного екскурсу до витоків даного виразу.

Шляхом суцільної вибірки з німецькомовних політичних промов нами було відібрано 100 текстових фрагментів на позначення фразеологічних одиниць. Результати дослідження наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Класифікація фразеологічних одиниць на матеріалі німецькомовних політичних промов (семантичний принцип)

Тип	%
1. Фразеологічні сполучення	53
2. Фразеологічні єдності	38
3. Фразеологічні зрощення	9
Усього:	100

За результатами дослідження за семантичним принципом, серед 100 фразеологічних одиниць, відібраних з промов німецькомовних політиків, 53% належить фразеологічним сполученням. Друге місце серед фразеологізмів належить фразеологічним єдностям (38%). Тоді як лише 9% з німецькомовних фразеологічних одиниць займають фразеологічні зрощення. Отже, фразеологічні одиниці є невід'ємним компонентом німецькомовного політичного дискурсу, які сприяють реалізації експресивності в тексті, а також використовуються для збільшення емоційного навантаження на слухача.

Структурний принцип класифікації фразеологічних одиниць ґрунтується на їх здатності виконувати такі самі синтаксичні функції, як і слова. Згідно зі структурним підходом, у роботі було виявлено такі групи фразеологічних одиниць: дієслівні, іменникові, прикметникові, прислівникові та прийменникові.

За результатами дослідження, дієслівні фразеологізми (80%) склали найбільший відсоток фразеологічних одиниць, відібраних нами з політичних промов німецьких політиків:

(64) *Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal in die Schuhe des anderen zu versetzen, einmal über den eigenen Tellerrand zu schauen*

und zu schauen, ob man gemeinsame Win-win-Lösungen erreicht, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können (NWAZ, URL). – Я твердо переконана, що завжди краще поставити себе на місце іншого, подивитися на речі ширше і постаратися знайти рішення, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ, URL).

У фрагменті дієслівний фразеологізм утворений за моделлю sich+in+S+Pr+V і за семантичною ознакою належить до фразеологічної єдності.

Іменникові фразеологізми склали досить незначну частку всіх фразеологічних одиниць (3%). Іменникові фразеологізми – це, як правило, такі, що мають у своєму складі ядерний іменник та виступають у реченні в функції іменника [18: 154], як наприклад:

(48), (51) *das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen* (NWAZ, URL). – *те, що ми розглядали як єдине ціле, як світовий порядок, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось таке, що розпалося на частини* (МКЗБ, URL).

У фрагменті *eine Architektur der Welt* утворено за моделлю S+Gen+S, що вжито у метафоричному значенні.

Прикметникові (3%) та прислівникові (4%) фразеологізми в політичних промовах німецьких політиків можуть мати у своєму складі як прикметники, так і інші частини мови. Вони виконують роль прикметника (переважно у функції іменної частини складеного присудка) чи прислівника [34: 317]. Наприклад:

(36) ... *die Zusammenarbeit und das Bündnis mit den USA und in der NATO ein zentraler, tragender Pfeiler unserer Außen- und Sicherheitspolitik sind und bleiben* (DRB, URL). – ... *співпраця та союз із США та НАТО є і залишаться центральною несучою опорою нашої зовнішньої політики та політики безпеки* (ЗФКА, URL).

У фрагменті прикметниковий фразеологічний вираз має у своєму складі прикметник *tragend* зі значенням “grundlegend, wesentlich”, що цілком і повністю відображає зміст іменника *Pfeiler* «опора».

Прислівникові ФО утворено за моделями *zum+Adv+S*, *mit+S*, *auf+Art+S/auf+Pr+S*, наприклад: (43) *zum Schluss* (NKM). – на завершення (НЗАМ); (19) *auf der einen Seite / Auf der anderen Seite* (CWV). – з одного боку/ з іншого боку (ЗФКА); (12) *Aber mit Maß* (EIE). – Але ж з помірністю (ПТТ)!

Прийменникові ФО (10%) представлені моделями, що починаються прийменниками *auf, vor, in, von*:

(85) *Leider traf das auch bei uns in Deutschland auf fruchtbaren Boden* (RBAM). – На жаль, ці закиди і в нас опинилися на родючому ґрунті; (65)... *ich habe es noch nicht schriftlich vor Augen gehabt* (NWAZ, URL). – ... поки що я чорним по білому цього не бачила (МКЗБ, URL); (27) *...in unserer europäischen Interesse* (DRB). – наш європейський інтерес і полягає в тому... (ЗФКА, URL)

У фрагментах на прикладі прийменникових ФО відображено логічний зв'язок між компонентами.

Шляхом суцільної вибірки з німецькомовних політичних промов нами було відібрано 100 текстових фрагментів на позначення фразеологічних одиниць. Результати дослідження наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Класифікація фразеологічних одиниць на матеріалі німецькомовних політичних промов (структурний принцип)

Тип	%
1. Дієслівні фразеологізми	80
2. Прийменникові фразеологізми	10
3. Прислівникові фразеологізми	4
4. Іменникові фразеологізми	3
5. Прикметникові фразеологізми	3
Усього:	100

За результатами дослідження за структурним принципом, серед 100 фразеологічних одиниць, відібраних нами з промов німецькомовних політиків, 80% належить дієслівним фразеологізмам. 10% займають прийменникові фразеологічні одиниці. Менш за все у промовах німецьких політичних лідерів представлені прислівникові (4%), іменникові (3%) та прикметникові (3%) фразеологічні одиниці.

2.2. Засоби вербалізації фразеологізмів у промовах політичних лідерів

Важливу роль при вивченні засобів вербалізації фразеологізмів у промовах політичних лідерів відіграє поняття позамовних асоціацій. Серед таких асоціацій важливе місце займають соціальні, історичні та національні чинники, що сформували певні конотації.

Зазначимо, що аналізовані фразеологічні одиниці набувають узагальнення у вигляді таких художніх прийомів, як метафора, метонімія, синекдоха, гра слів тощо. Саме використання відповідних художніх прийомів створює певний образ, який закріплюється в національній самосвідомості, наприклад:

(67) *Denn wenn es zwei, drei, fünf schlechte Erfahrungen gibt, dann spricht sich das gleich bei Hunderten von Unternehmern herum und man sagt: Da hältst du dich lieber heraus; davon lässt du die Finger* (RBAM, URL). – Тому що, якщо є два, три чи п'ять поганих випадків, сотні підприємців дізнаються про це, і кажуть: краще триматися від подалі, обходьте десятою дорогою .

У фрагменті фразеологізм *davon lässt du die Finger* є фразеологічною єдністю із значною кількістю синонімічних одиниць: 'etwas sein lassen', 'etwas nicht machen', 'auf etwas verzichten', 'sich mit etwas nicht befassen', 'sich auf etwas nicht einlassen', 'etwas nicht anfassen' / 'nicht berühren'.

Метафора – це троп, суть якого полягає у називанні одного предмета виразом, який звичайно позначає інший предмет, на підставі певної схожості між цими предметами [17: 127]:

(46) *Alexander von Humboldt lebte an der Schwelle zur Industrialisierung* (NWAZ, URL). – *Олександр фон Гумбольдт жив на порозі індустріалізації* (МКЗБ, URL).

У фрагменті спостерігаємо вживання стертого метафоричного виразу, які часто можна зустріти у публіцистичному дискурсі, зокрема у такому його різновиді як політичний.

Одним із основних джерел поповнення словникового запасу німецької мови фразеологізмами є запозичення. Фразеологічні одиниці, які брали свій початок із прислів'їв, епосу, фольклору інших мов, також збагатили лексику німецької мови. Ці запозичення, взяті з народної мови, «містять думки і поняття, близькі до життя, виражені за допомогою простих і конкретних загальнозрозумілих образів» [76: 150]. Прикладом таких запозичень є наступний фразеологізм:

(82) *Ich will jetzt hier nicht in alle Details gehen* (RBAM, URL). – Я не хочу вдаватися в усі деталі тут .

У фрагменті до складу фразеологічного звороту входить слово, запозичене з англійської мови *Details*.

У наступному фрагменті тексту ми відібрали біблійні ФО-алюзії. Наприклад:

(68) *Es muss möglich sein, dass Aktivisten der Zivilgesellschaft, die natürlich manchmal den Finger in die Wunde legen und nicht immer nur bequem sind, keine Angst haben müssen* (RBAM, URL). – Потрібно створити умови, за яких активісти, які дійсно часом сиплять сіль на рану, не боялися б.

ФО *Finger in die Wunde legen* вихідного тексту біблійного походження, що представлена широким синонімічним рядом: “auf ein Übel hinweisen”, “eine Schwachstelle thematisieren”, “eine Schwäche ansprechen”, “(den) Finger auf die Wunde legen” (fig.) [60].

У німецькомовних політичних промовах джерелом фразеологічних одиниць може також служити жаргон. Такі фразеологізми, яскраві, живі, що

відображають життя у всьому його різноманітті, дуже часто вживаються в розмовному мовленні, роблячи його більш виразним. Наприклад:

(84)... *halbe-halbe machten* (RBAM, URL). – ... розподіл здобутків між собою наполовину .

Тоді як історизм становить лінгвістичне поняття про стійкі словосполучення, що являють собою назви зниклих предметів, явищ людського життя. Історизми відносяться до пасивного словника і не мають синонімів у сучасній мові, напр.:

(49) *Der Kalte Krieg fand seinen Abschluss* (NWAZ, URL). – Закінчилася холодна війна (МКЗБ, URL).

У фрагменті метафоричний вираз *Der Kalte Krieg* «Холодна війна» (1947-1991), період ворожнечі між США та Радянським Союзом у період із 1947 по 1991 роки. Холодна війна сама по собі ніколи не була війною, але протягом цього періоду обидві сторони провели декілька війн-довіреностей.

Книжна лексика є лексикою, що використовується передусім в стилях писемного мовлення, має особливе стилістичне забарвлення або книжність, яке зберігається навіть тоді, коли книжне слово залучається до розмовного мовлення, напр.:

(59) *Wir stehen immer noch am Anfang dieser Partnerschaft* (NWAZ, URL). – ... ми все ще перебуваємо на самому початку цього партнерства (МКЗБ, URL); (61)... *ist das nicht auch wieder eine Stärkung der Möglichkeiten des Iran und Russlands, dort Einfluss zu nehmen* (NWAZ, URL). – ... це знову ж посилює можливості Ірану і Росії вплинути там на ситуацію (МКЗБ)?

У фрагменті вжито клішовані вислови з дещо негативним забарвленням.

ФО-терміни як одиниці історично сформованої термінологічної системи, що вживаються в конкретній галузі знань для позначення певного поняття, представлені у мовленні політиків суспільно-політичними термінами, напр.:

(28) *Während unserer Ratspräsidentschaft steht deshalb eine Reihe von Themen für unser Verhältnis zu China auf der Tagesordnung (DRB, URL). – Тому під час нашого головування в Раді ЄС на порядку денному перебуватиме низка тем щодо наших відносин із Китаєм (ЗФКА, URL).*

Перифраз – стилістична фігура заміщення, яка полягає в заміні назви предмета (або явища) описом його найсуттєвіших ознак або вказівкою на їх характерні риси:

(48) *... das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen (NWAZ, URL). – ... ми розглядали як єдине ціле, як світовий порядок, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось таке, що розпалося на частини (МКЗБ, URL).*

У фрагменті під *eine Architektur der Welt* розуміємо світовий порядок, розташування політичних сил у світі.

Персоніфікація увиразнює мовлення, неформалізує спілкування та надає повідомлюваному урочистості. Тут найчастіше персоніфікуються поняття, пов'язані з предметом позитивної або негативної оцінки, наприклад:

(89) *Die tiefe Sehnsucht nach einer Partnerschaft mit Russland hat die deutsche Politik blind gemacht (FAZ, URL). – Глибоке прагнення до партнерства з Росією зробило німецьку політику сліпою. (МБ, URL)*

Як бачимо, політиці в Німеччині надається негативна оцінка.

Серед фонетичних засобів стилістики на позначення ФО найчастіше вживається алітерація – стилістичний прийом повторення близьких приголосних звуків з метою створення звукового образу [10: 73]. Проілюструємо дане твердження на прикладі фрагменту, узятого з політичної промови:

(98) *Es kann doch nicht sein, dass in unserem reichen Land alte Menschen Flaschen sammeln müssen, um die Rente aufzubessern, dass die Zahl der Obdachlosen – heute ist Tag der Wohnungslosen – steigt, während auf der*

anderen Seite Leute in Saus und Braus leben! (DZW, URL) – Не може бути так, щоб у нашій багатій країні люди повинні збирати пляшки, щоб збільшити пенсію, що кількість бездомних – сьогодні в день бездомних – зростає, тоді як з інші люди живуть розкішно!

У римованому фразеологізмі алітерація представлена повтором приголосних звуків –s та –s.

Іншим поширеним фонетичним явищем у ФО слід вважати асонанс – прийом фоностилістики, що полягає у співзвуччі або повторенні однакових чи акустично близьких голосних звуків [10: 74]:

(4) *Nehmen Sie es auch ernst* (EIE, URL). – *I ви теж поставтеся до цього серйозно* (ПТТ, URL).

У фразеологічному звороті асонанс виникає за рахунок повтору голосного –e.

Фразеологічні одиниці, співвідносні з реченням, кількісно домінують, зокрема різновид конструкцій, що відповідають будові афористичного виразу або прислів'я:

(37) *Beides sind die zwei Seiten einer Medaille* (DRB, URL). – *Це – дві сторони однієї медалі* (ЗФКА, URL).

У фрагменті метафора-негація експлікує незгоду А.Меркель з програмою заходів з подолання кризи, запропонованої Н.Саркозі (екс-президент Франції), і категоричну відмову в державному позику кризовим країнам.

Повтор – стилістична фігура, яка полягає в навмисному повторенні в доступній для огляду ділянці тексту одного і того ж слова або мовленнєвої конструкції:

(73) *Wir wollen nicht Teil eines Problems sein, sondern wir wollen Teil der Lösung sein* (RBAM). – ... ми не хочемо бути частиною проблеми, ми хочемо бути частиною її вирішення; (69) *Wir alle sagen: Ja, natürlich müssen die Finanzen in Ordnung kommen und natürlich muss das Budget in Ordnung sein*

(RBAM, URL). – Ми всі говоримо: так, звичайно, фінанси повинні бути в порядку, і, звичайно, бюджет повинен бути в порядку .

Риторичне запитання – риторична фігура, яка полягає у використанні запитання, що містить у собі стверджувальну відповідь. Це питання ставиться з метою афористичного узагальнення очевидної думки, наприклад:

(2) *Natürlich ist jeder von uns in solch einer Situation voller Fragen und voller Sorgen, wie es weitergeht?* (EIE, URL) – Звісно, кожного непокоїть питання: як діяти далі ? (ПТТ, URL)

Таким чином, розглянувши фразеологічні одиниці у німецькомовному політичному дискурсі, що входять до складу політичних промов Ангели Меркель, Марілуїзе Бек та ін., вивчивши їх структуру, семантику і стилістику, можна зробити висновок про різноманіття подібних фразеологізмів, заснованому на різних джерелах їх походження та різноманітності смислового значення. Відтак, фразеологічні одиниці відображають культурно-історичний розвиток німецького народу, його побут і традиції, роблячи німецьку мову більш виразною.

2.3 Фразеологізм як засіб евфемізації

Слід звернути увагу на те, що евфемізми становлять слова і вирази, які використовують для пом'якшення мовлення. У науці про мову під евфемізмами розуміють дозволені слова і вирази, які вживаються замість тих, що є забороненими або обмеженими у вживанні етикетними, етичними, правовими, ідеологічними нормами, прийнятими в даній культурно-мовній спільноті [24: 36].

На наш погляд, евфемізми слугують заміною слів і виразів, які, на думку мовця, є небажаними, не відповідають меті спілкування і можуть привести до комунікативної невдачі. По суті, вміння оцінити предмет мовлення і мовну ситуацію в цілому, мовна та культурна компетентність і мовленнєвий самоконтроль є необхідними передумовами процесу успішної

евфемізації. Крім того, евфемізм має діалогічну природу: він націлений на співрозмовника і здійснюється виходячи з цієї спрямованості [24: 37]. Варто звернути увагу на те, що основними ознаками присутності евфемізму в мовленні є, з одного боку, семантична невизначеність в позначенні «негативного» денотата (з точки зору мовця), або тем, які підпадають під табування в культурному соціумі. З іншого боку, це може бути виключно формальний, що не вводить співрозмовників в оману характер поліпшення денотата.

Розрізняють евфемізми узуальні і okazіональні [11: 56]. Відтак, узуальні евфемізми – це слова і вирази, які не створюються щоразу заново, а зберігаються в пам'яті і відтворюються у вигляді одиниці, готової до використання. Серед узуальних евфемізмів виділяють:

1) загальновідомі одиниці, які широко побутують у всіх мовленнєвих практиках:

(92) *Die EU tut sich schwer den Tatsachen ins Auge zu blicken* (FAZ, URL).
– *ЄС побоюється зазирнути в очі фактам*. (МБ, URL)

У фрагменті евфемістичний вислів вжито у значенні «унікати правди», «залишатися при своєму».

2) соціально або територіально марковані одиниці, вживання яких є обмеженим:

(83) *Meine Damen und Herren, ich danke jedem Einzelnen, der sich unternehmerisch in die Ukraine aufgemacht hat – ein tolles Land, ein großes Land und sicherlich ein Land, das sich noch vor vielen Schwierigkeiten stehen sieht* (RBAM, URL). – Пані та панове, я хотіла б подякувати усім, хто відкрив свою справу в Україні – чудовій країні, великій країні і, безумовно, країні, яка все ще зустрічає багато труднощів на своєму шляху.

У фрагменті багатоконпонентний евфемізм має на меті «покращення становища в країні».

Разом із тим, оказіональні евфемізми створюються незумисно. Вони утворюються в результаті контекстно-мовленнєвої імпрровізації і можуть мати одиничне вживання:

(65) *Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal in die Schuhe des anderen zu versetzen, einmal über den eigenen Tellerrand zu schauen und zu schauen, ob man gemeinsame Win-win-Lösungen erreicht, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können* (NWAZ, URL). – Я твердо переконана, що завжди краще поставити себе на місце іншого, подивитися на речі ширше і постаратися знайти рішення, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ, URL).

У фрагменті евфемізм *Win-win-Lösungen erreichen* означає «досягти успіху», «залучитися певними перевагами».

За специфікою тем, які потребують пом'якшення і за комунікативно-функціональними особливостями можна виділити наступні сфери евфемізації: побутова, професійно-ділова, бюрократична і соціально-політична [23: 37]. Об'єктом нашого дослідження евфемізмів стала соціально-політична сфера. У ній підлягають евфемізації різні гострі теми, які становлять предмет обговорення між представниками влади (чиновники, органи правопорядку) і населенням [23: 38]. Діалог між сторонами забезпечують ЗМІ, які є як трансляторами, так і інтерпретаторами подібних евфемізмів.

Евфемізми постійно беруть участь в оновленні езопової мови, яка під час обговорення гострих тем дозволяє створити невизначеність висловлювання, захищає від ризиків і дає можливість для інтерпретацій. Наприклад:

(88)... *sich als Verhandlungspartner aus dem Spiel genommen* (FAZ, URL).
– ЄС вийшов з гри у якості партнера у переговорах (МБ, URL).

У фрагменті евфемістичний вираз *sich aus dem Spiel nehmen* пом'якшує негативний ефект і вплив, що склалися після ігнорування переговорного процесу.

Зауважимо, що явище евфемізації спонукає до творчості, оскільки евфемізми з часом втрачають меліоративні якості і часто перетворюються в свою протилежність, або дисфемізми [24: 330]. Для забезпечення опису негативних тем використовуються метафори, які, крім того, дозволяють перевести обговорення тієї чи іншої теми в сферу комічного. Таке перекодування підтримується алюзіями, зокрема до відомих евфемізмів. Пор.:

(14) *Alle staatlichen Maßnahmen gingen ins Leere, wenn wir nicht das wirksamste Mittel gegen die zu schnelle Ausbreitung des Virus einsetzen würden* (EIE, URL). – Усі державні заходи будуть неефективними, якщо не використати найважливіший засіб протидії надто швидкому поширенню вірусу. (ПТТ, URL)

У фрагменті вислів *ins Leere gehen* вжито як заміник лексеми «шкідливий».

(18) *Die Coronavirus-Pandemie hat unsere Welt auf den Kopf gestellt* (CWV, URL). – ... перевернула наш світ шкереберть. (ЗФКА, URL)

У фрагменті вислів *auf den Kopf stellen* слугує вдалим заміником виразів «застрашати», «залякати».

Для того, щоб уникнути етичних і правових позовів, учасники публічної комунікації ретельно вибирають вирази і свідомо пом'якшують більш певні формулювання. Відтак, сам акт евфемізації фіксується за допомогою мовних метазастановок:

(57) *Europa stand nämlich vor der Frage* (NWAZ, URL). – Перед Європою стояло питання (МКЗБ, URL).

У фрагменті *der Frage stehen* передбачає «мати невирішену проблему, дилему».

Ключовим для будь-якої мови є культура і її базові цінності та інститути моралі, етики, системи громадських відносин, національних традицій та сімейних звичаїв. Створення семантичної невизначеності, аж до підміни значення, забезпечують метафори і образні вислови. Наприклад:

(64) *Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal in die Schuhe des anderen zu versetzen, einmal über den eigenen Tellerrand zu schauen und zu schauen, ob man gemeinsame Win-win-Lösungen erreicht, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können* (NWAZ, URL). – Я твердо переконана, що завжди краще поставити себе на місце іншого, подивитися на речі ширше і постаратися знайти рішення, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ).

До того ж, для пом'якшення мовлення використовується онімізація, разом з анаграмою, омонімією, наприклад:

(50)... *das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen* (NWAZ, URL). – ... ми розглядали як єдине ціле, як світову архітектуру, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як таке, що розпалося на частини (МКЗБ, URL).

Гарним прийомом, на наш погляд, що сприяє переведенню евфемізації до сфери комічного, є ідіоматичність цитат і використання прецедентних імен, наприклад:

(42) *...hat die Hoffnung Gesichter* (NKM, URL). – Надія на закінчення коронавірусної кризи кілька днів тому “знайшла обличчя” (НЗАМ, URL).

Як бачимо, вживання багатьох евфемізмів обмежене тією або іншою соціальною групою, і жартівливі евфемізми особливо часто побутують серед «своїх».

Негативна тема може добре коректуватися раціонально «зарядженою» лексикою, наприклад:

(23) *Vielmehr sind offener, kritisch-konstruktiver Dialog wichtiger denn je, um unsere europäischen Werte und Interessen zu behaupten* (CWV, URL). – Навпаки, відкритий, критично-конструктивний діалог зараз важливіший, ніж будь-коли, для ствердження наших європейських цінностей і інтересів. (ЗФКА, URL)

Маємо підкреслити, що чим ширший евфемізм, тим невизначенішим є опис негативного денотата. Багатослівні пом'якшувальні одиниці подібні до фразеологізмів за істотними, конституюючими факторами [54: 48]: багатокomпонентність структури, ідіоматичність і стійкість. Спочатку розглянемо багатокomпонентність.

Багатокomпонентність. Відповідно до принципу іконічності, більш складний за формою вираз є також більш складним семантично. Евфемізми, що складаються з двох і більше компонентів, є семантично складнішими, ніж однослівні евфемізми. За їх допомогою створюється більша дистанція між негативним денотатом і його позначенням. Наприклад:

(72) *Aber es hat mitnichten dazu geführt, dass wir einer politischen Lösung nähergekommen sind und die Ukraine wieder Zugang zu ihren eigentlichen Grenzen hat* (RBAM, URL). – Але це жодним чином не наблизило нас до політичного рішення, і Україна знову має доступ до своїх фактичних кордонів.

У контексті політичного мовлення вислів *Lösung näherkommen* набуває дещо негативних конотацій, хоч і пом'якшує загальне враження.

Загальновідомо, що мовна надмірність завжди призводить до семантичного ускладнення, навіть якщо воно виявляється хибним. Розширення форми нарощує зміст при простому розкладанні слова. Наприклад:

(35) *... mit gemeinsamen Kräften den zentralen Herausforderungen unserer Zeit zu begegnen und an ihnen zu wachsen* (DRB, URL). – ... спільними зусиллями долати ключові виклики нашого часу (ЗФКА, URL).

У фрагменті вислів *Herausforderungen begegnen* зі значенням «перемагати» зазнає евфемізації.

Багатокomпонентні безобразні звороти і парафрази, що є прийнятними в політичних промовах, часто використовують для пом'якшення соціально загостреної негативної тематики; пор. факт експлікації такого пом'якшення:

(70) *Wir haben auch den Wissenschaftsbereich in den Blick genommen und wollen Exzellenzcluster fördern* (RBAM, URL). – Ми також розглянули науковий сектор і хочемо розвивати такзваний кластери досконалості.

Ідіоматичність. У подібних евфемізмах використовуються характерні для ідіом прийомі непрямой номінації, які забезпечують невизначеність референції, створюючи непрозорість опису. У цьому напрямку ведуться також пошуки в створенні нових евфемізмів. Наприклад:

(31) *Wir müssen also gemeinsam eine Antwort auf die Frage finden, wie diese Folgen abgemildert werden können* (DRB, URL). – Тобто нам треба спільно знайти відповідь на запитання, як можна пом'якшити ці наслідки (ЗФКА, URL).

У фрагменті вислів *Folgen abmildern* вже містить у собі пом'якшувальні нотки.

У таких евфемізмах образно мотивована внутрішня форма пригнічує ті смисли, які вважаються непристойними або табуйованими [3: 142]. Наприклад:

(71) *Nun weiß ich, dass auch in Deutschland viele Herzen in einer Brust schlagen* (RBAM, URL). – Тепер я знаю, що в Німеччині багато розбіжностей у думках.

Значення образно мотивованих багатослівних евфемізмів, як і фразеологізмів-ідіом, не можна вирахувати за компонентами, що складають ці знаки. Інакше кажучи, такий евфемізм, як і ідіома, мають злитне значення.

Потрібно відмітити, що стійкість евфемізмів виявляє узуальний і структурний аспекти. Так, узуальний аспект стійкості евфемізмів виявляється в регулярному відтворенні даних словосполучень носіями мови. Регулярність відтворення евфемізмів має когнітивно-психологічне і соціально-культурне пояснення [70: 89]. Інакше кажучи, словосполучення, які пом'якшують мовлення, зберігаються в свідомості як певні одиниці, що служать засобом для нейтралізації негативних тем, наприклад:

(79) *Und davor können auch wir als Deutsche nicht die Augen verschließen* (RBAM, URL). – І ми, німці, теж не можемо на це закривати очі.

У фрагменті вислів *die Augen verschließen* має на меті «ігнорувати», «не звертати належної уваги».

Характерно, що евфемізми здійснюють такі мовні стратегії щодо предмета мовлення: зменшення негативності, семантичне перефокусування, відчуження негативного сенсу від конкретного денотата. Крім того, «неоднозначна оцінність, розмита референтність, семантична дифузність евфемізмів «уводять» обговорення денотата в бік від його виразно-дискретного опису – до невизначено-цілісного, що підміняє предмет мовлення і повністю нейтралізує негативну оцінність мовлення» [61, с. 128].

Є очевидним, що придатним для евфемізації є такий будівельний матеріал мови, як частки, кліше, гіпероніми, слова з невизначеною семантикою і займенники. Використання слів заперечення, базових понять часто притаманне всім носіям мови, вони вживаються автоматично, що також сприяє створенню стійкості евфемізмів. Пор.:

(81) *Die Emotionen schlagen da manchmal auch hoch* (RBAM, URL). – Іноді емоції беруть гору; (83) *Meine Damen und Herren, ich danke jedem Einzelnen, der sich unternehmerisch in die Ukraine aufgemacht hat – ein tolles Land, ein großes Land und sicherlich ein Land, das sich noch vor vielen Schwierigkeiten stehen sieht* (RBAM, URL). – Пані та панове, я хотіла б подякувати усім, хто відкрив свою справу в Україні – чудовій країні, великій країні і, безумовно, країні, яка все ще зустрічає багато труднощів на своєму шляху.

Отже, евфемізми у політичних промовах німецьких діячів беруть участь у формалізації негативного життєвого матеріалу, вчать знімати конфліктність. Крім того, використання німецьких евфемізмів обумовлено їх функціями побутування в німецькомовному політичному дискурсі. Важливим є той факт, що евфемізми виявляють схожість із фразеологізмами. Стійкість евфемізмів має узуальний і структурний аспекти. До того ж,

напруга смислових зв'язків у евфемізмі, що відображається в самому пом'якшенні, не дає розпастися словосполученню. Таким чином, напрацьовані в мові ті чи інші конструкції підлягають фразеологізації і служать для створення стійких евфемізмів.

Висновки до розділу 2

На підставі аналізу матеріалів дослідження було зроблено такі висновки:

1. У дослідженні фразеологічних одиниць ми зупинилися на класифікації В. Виноградова. З огляду на те, що в сучасній лінгвістиці існують різні підходи до класифікації фразеологічних одиниць, вважаємо за доцільне опиратися на два принципи класифікації фразеологізмів: семантичний і структурний.
2. За семантичним принципом, суть класифікації полягає у визначенні ступеня семантичного зв'язку між компонентами фразеологічної одиниці, за цим принципом ФО можна поділити на три класи: фразеологічні сполучення, фразеологічні єдності та фразеологічні зрощення. За цим принципом, серед 100 фразеологічних одиниць, відібраних з промов німецькомовних політиків, 53% належить фразеологічним сполученням. Друге місце серед фразеологізмів належить фразеологічним єдностям (38%). Тоді як лише 9% з німецькомовних фразеологічних одиниць займають фразеологічні зрощення. Згідно зі структурним підходом було виявлено такі групи фразеологічних одиниць: дієслівні (80%), іменникові (3%), прикметникові (3%), прислівникові (4%) та прийменникові (10%).
3. Важливу роль при вивченні засобів вербалізації фразеологізмів у промовах політичних лідерів відіграє поняття позамовних асоціацій. Серед таких асоціацій важливе місце займають соціальні, історичні та національні чинники, що сформували певні конотації. Аналізовані ФО набувають узагальнення у вигляді таких художніх прийомів, як метафора, метонімія, синекдоха, гра слів, персоніфікація, перифраза, антономазія, повтор, риторичне запитання, алітерація, асонанс, книжна

лексика, терміни у складі ФО, а також переважно англомовні запозичення, алюзії біблійного характеру, жаргонізми й історизми тощо. Саме використання відповідних художніх засобів у мовленні німецьких політиків Ангели Меркель, Марілуїзе Бек та інших створює певний образ, який закріплюється в національній свідомості.

4. Евфемізми в політичних промовах політичних діячів беруть участь у формалізації негативного життєвого матеріалу та вчать знімати конфліктність. До того ж використання німецьких евфемізмів обумовлено їх функціями в німецькомовному політичному дискурсі. Характерно, що евфемізми виявляють схожість із фразеологізмами. Міцність смислових зв'язків у евфемізмі, що відображається в пом'якшенні, не дає розпастися словосполученню. Відтак, напрацьовані в мові ті чи інші конструкції підлягають фразеологізації і служать для створення стійких евфемізмів.

РОЗДІЛ III

ВІДТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Еквівалентний переклад фразеологізмів німецькомовних політичних промов

Для адекватного відтворення у перекладі фразеологізмів у мовленні німецькомовних політиків необхідно не лише досконало володіти мовами оригіналу й перекладу, а й вміти тонко відчувати емоції, почуття і настрої політичних діячів. Загальною тенденцією при відтворенні сталих виразів українською мовою є більша експресивність, вищий ступінь інтенсивності в порівнянні з оригіналом, що зумовлено національно-культурною специфікою.

Шляхом суцільної вибірки з німецькомовних політичних промов нами було відібрано 100 текстових фрагментів на позначення фразеологічних одиниць. Результати дослідження відтворення фразеологізмів німецькомовних політичних промов українською мовою за видами перекладацьких трансформацій наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Розподіл відтворення фразеологізмів німецькомовних політичних промов українською мовою за способами відтворення

Тип	%
1. Переклад за допомогою еквівалента	17
2. Лексичні трансформації	24
3. Лексико-семантичні трансформації	23
4. Лексико-граматичні трансформації	19
5. Граматичні трансформації	17
Усього	100

Як бачимо з табл. 3.1, за результатами дослідження відтворення фразеологізмів німецькомовних політичних промов українською мовою

частина фразеологізмів (17%) перекладена за допомогою еквівалента, 24% належить до лексичних перекладацьких трансформацій, 23% займають лексико-семантичні перекладацькі трансформації. Менш за все у відтворенні фразеологізмів німецькомовних політичних промов українською мовою представлені лексико-граматичні (19%) та граматичні (17%) перекладацькі трансформації.

Розглянемо детальніше способи еквівалентного відтворення фразеологізмів у перекладі українською мовою на матеріалі політичних промов німецьких політичних лідерів.

Спочатку визначимося з поняттям еквіваленту. *Еквівалентом* слід вважати постійну рівнозначну відповідність, яка, як правило, не залежить від контексту. Випадки повної відповідності слів двох мов, тобто повного збігу їх лексичного значення в усьому обсязі, трапляються рідко. До цієї групи належать такі лексико-семантичні розряди слів:

ФО з власними назвами (топоніми й антропоніми), наприклад:

(86) *Wenn Geschichte etwas bedeutet, dann die Verpflichtung, der Ukraine heute in ihrem Streben nach Freiheit und Würde zur Seite zu stehen* (RBAM, URL). – *Якщо історія щось означає, то саме обов'язок підтримувати Україну у її прагненні свободи та гідності.*

У вищенаведеному фрагменті власна назва вжита в позитивному контексті з огляду на відповідні конотації фразеологічного звороту *zur Seite stehen in ihrem Streben* «підтримувати прагнення». Таке відтворення додає виразу емоційності, не суперечати контекстові твору.

Трапляються ФО з термінами у своєму складі (у нашому випадку, суспільно-політичного характеру), наприклад:

(40) *Andererseits gibt uns die Ratspräsidentschaft die Gelegenheit, neue Impulse in den Beziehungen zu setzen* (DRB, URL). – *З іншого боку, головування в Раді ЄС створює можливість надання нових імпульсів цим відносинам (ЗФКА, URL).*

Фізичний термін *Impulse* часто вживається в класичній механіці та входить до складу фразеологічного звороту *Impulse setzen*, що означає «надати імпульси», тобто реанімувати, освіжити, мотивувати тощо.

Слід розрізняти еквіваленти повні й часткові. Якщо відповідник охоплює значення німецького фразеологізму повністю, це *повний* еквівалент:

(7) *Sie stehen für uns in diesem Kampf in der vordersten Linie* (EIE, URL).
– *Ви – на вістрі цієї боротьби.* (ПТТ, URL)

У фрагменті прийменниковий фразеологічний вислів *in der vordersten Linie* демонструє вживання еквіваленту в перекладі.

Проілюструємо функціонування та відтворення в перекладі за допомогою еквівалентного відповідника такий вираз:

(22) *Diesem Ziel dienen auch die Vorschläge, die der französische Präsident Emmanuel Macron und ich vor einigen Tagen vorgestellt haben* (CWV, URL). – *Цій меті слугують і пропозиції, представлені декілька днів тому французьким Президентом Емманюелем Макроном і мною.*

Коли ж український відповідник є лише до одного з декількох значень німецького сталого виразу, це *частковий* еквівалент:

(8) ... *ich danke Ihnen von ganzem Herzen dafür* (EIE, URL). – ... *я щиро, від душі вам дякую.* (ПТТ, URL)

У фрагменті вираз *von ganzem Herzen* може мати декілька перекладацьких відповідників «від душі», «від щирого серця» тощо.

Наведемо інший приклад вживання та перекладу часткового відповідника:

(26) *Europa hat sich den Ruf eines verlässlichen Partners erwerben* (DRB, URL). – ... *здобула собі за минулі роки славу* надійного партнера (ЗФКА, URL).

ФО *sich den Ruf erwerben* тут перекладена частковим відповідником «здобути славу» як одним із варіантів синонімічного ряду.

Зі стилістичної точки зору можна виділити *абсолютні* й *відносні* еквіваленти. До першої категорії відносяться такі еквіваленти, які належать

до одного і того самого функціонального стилю і мають таку ж експресію, як і німецький вираз. Наприклад:

(51)... *das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen* (NWAZ, URL). – *...те, що ми розглядали як єдине ціле, як світовий порядок, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось розпалося на частини* (МКЗБ, URL).

Збереження при перекладі емоційно-експресивної характеристики висловлювання шляхом використання словосполучень з відповідним конотативним значенням є важливим при досягненні еквівалентості.

Відносними еквівалентами вважаються такі, які розрізняються за стилістичною та експресивною ознакою:

(52) *Dass diese NATO heute immer noch über eine große Attraktivität verfügt, haben wir in den letzten Monaten gesehen* (NWAZ, URL). – *У тому, що ця організація і донині користується неабиякою популярністю, ми мали можливість переконатися в останні місяці* (МКЗБ, URL).

У фрагменті вжито еквівалент, що за стилістичними ознаками й експресією відрізняється в бік більшої інтенсивності в українській мові.

Проте, трапляються випадки, коли вибраний перекладачем відповідник не має стилістичного забарвлення. Такий прийом застосовується, коли у перекладача немає необхідності наголошувати на стилістичних особливостях виразу, тоді його можна відтворити абсолютно нейтральним відповідником.

(11) *Deswegen sind seit Anfang der Woche die verschärften Grenzkontrollen und Einreisebeschränkungen zu einigen unserer wichtigsten Nachbarländer in Kraft* (EIE). – *Тому від початку тижня діє жорсткіший прикордонний контроль та обмеження в'їзду з деяких сусідніх країн* (ПТТ).

Перекладаючи фразеологічні словосполучення, які мають термінологічне значення, можна простежити закономірності, пов'язані з особливостями німецької та української фразеології. При цьому німецькій

мові властиве атрибутивне вживання іменників, натомість в українській мові словосполученням такого типу відповідають сполученням, які означають предмет і його ознаку.

За своєю структурою українські еквіваленти поділяються на такі групи:

1) прикметник (або дієприкметник) + іменник:

(91) *Als der Kreml diese "rote Linie" überschritt ...* (FAZ, URL). – *Коли ж Кремль переступив цю "червону лінію"* (МБ, URL)....

У наведеному вище фрагменті фразеологізм *"rote Linie"* позначає межі територій загального користування, які підлягають встановленню, зміні або скасуванню в документації з планування території.

2) іменник + прийменниковий зворот:

(29) *Darüber hinaus wollen wir uns zu unserem jeweiligen Verhältnis zu Afrika austauschen und erarbeiten, wie wir unser Engagement besser koordinieren und dabei die richtigen Standards setzen, die eine nachhaltige Entwicklung ermöglichen.* (DRB, URL). – *Окрім цього, ми хочемо обмінятися думками щодо існуючих відносин із Африкою та розробити заходи щодо покращення координації нашої діяльності з використанням необхідних стандартів, що забезпечуватимуть сталий розвиток* (ЗФКА, URL).

У наведеному вище фрагменті дієслівний фразеологічний зворот *Standards setzen* відтворюється прийменниковим сполученням із використанням віддієслівного іменника.

Загалом, застосування повних або часткових еквівалентів не можна розглядати як основний підхід при перекладі фразеологізмів політичних промов. Через значні відмінності у системах німецької та української мов використання різних типів перекладацьких трансформацій є більш поширеним. Далі ми проанлізуємо, які лексичні та граматичні трансформації використовуються для перекладу фразеологізмів у текстах політичного дискурсу.

3.2. Лексичні та лексико-семантичні перекладацькі трансформації при відтворенні фразеологізмів політичних промов

Лексичні трансформації за класифікацією Н. В. Комісарова можна поділити на формальні (умовно-звукова транскрипція, графічна транслітерація, калькування) та лексико-семантичні, що включають конкретизацію як заміну більш конкретною назвою, генералізацію як заміну гіперонімом гіпоніма й модуляцію – заміну слова або сполуки одиницею мови перекладу, яка логічно пов'язана зі значеннями вихідної мови [20: 15].

Якщо розглядати лексико-семантичні трансформації як окрему групу за класифікацією А. Паршина та Ю. В. Піввуєвої, то трансформації в перекладі фразеологізмів політичних промов німецьких політичних діячів представлені переважно генералізацією, конкретизацією, смисловим розвитком чи модуляцією та цілісним перетворенням.

Розглянемо детальніше вищенаведену класифікацію лексичних та лексико-семантичних трансформацій та їх застосування у перекладі фразеологізмів німецькомовних політичних промов.

Під калькуванням розуміють передачу мовного знака мови першотвору шляхом відтворення морфемної будови слова або послівного порядку в словосполученні [21: 16]. Наприклад:

(16) *Dass wir diese Krise überwinden werden, dessen bin ich vollkommen sicher* (ЕІЕ). – Я абсолютно впевнена, що ми подолаємо цю кризу (ПТТ).

Слід зазначити, що, крім лексичної кальки, є ще семантична, яку тлумачать як появу переносного значення слова мови друготвору під впливом мови першотвору:

(44) *Lassen Sie mich zum Schluss noch etwas Persönliches sagen* (НКМ). – Дозвольте мені також сказати щось особисте (НЗАМ).

У цьому випадку спостерігаємо вживання фразеологічної кальки «сказати щось особисте».

Для того щоб застосувати кальку, потрібно знати внутрішню форму фразеологічного словосполучення мови оригіналу. Це той випадок, коли реалією є лише словесна форма або назва. Наприклад:

(10) ... *sind solche Einschränkungen nur in der absoluten Notwendigkeit zu rechtfertigen* (ЕІЕ). – ... такі обмеження можуть бути виправдані лише за абсолютної необхідності (ПТТ).

Тут за допомогою міжмовних контекстуальних синонімів у перекладі українською відображено категоричність мовлення політичного діяча.

Як бачимо, у будь-якому тексті перекладу частина елементів тексту оригіналу відтворюється, частина опускається, а частина їх компенсується через перекладацькі трансформації. Отже, перекладацькі трансформації обумовлюються, по-перше, контекстуальним оточенням, по-друге, лексичним наповненням, смисловою структурою речення, по-третє, синтаксичною, а також експресивною функцією речення.

Спосіб генералізації застосовується тоді, коли назва, характер сталого виразу не становить інтересу для реципієнта, або коли перекладач неспроможний розкрити цей характер [25: 23]. Перекладачі часто вдаються до узагальнення через те, що важче знайти відповідник до конкретного об'єкта, ніж до загального. Наприклад:

(58) *Europa hat in diesem Zusammenhang dann eine Aufgabe übernommen im Übrigen nicht nur Deutschland, sondern auch Schweden, Österreich und andere Länder: Wir haben damals in einer humanitären Notlage geholfen* (NWAZ). – Європа взяла на себе цю місію – до речі кажучи, не тільки Німеччина, але і Швеція, Австрія та інші країни: ми надали допомогу в екстреної гуманітарної ситуації (МКЗБ).

У фрагменті, порівнюючи вживання німецького та українського відповідників, важливо звернути увагу на широту значень лексем «завдання» і «місія», що характеризують опорне слово *Aufgabe*. У цьому випадку такий прийом сприяє посиленню емоційності висловлювання.

Між іншим, конкретний об'єкт становить реалію, суть якої не завжди є одразу зрозумілою. Перекладачеві треба докласти зусиль, щоб встановити, з'ясувати для себе, що це за вислів, по-друге, який відповідник знайти для цього. Отже, генералізація є способом, за якого видова назва перекладається родовою назвою. Наприклад:

(53) *Beispiel dafür, dass man, wenn man etwas mutig in die Hand nimmt, doch auch Lösungen finden kann* (NWAZ). – ... це хороший приклад того, що якщо мати сміливість взятися за щось, то знайти рішення можна (МКЗБ).

З вищенаведеного прикладу видно, що вислів *in die Hand nehmen* зазвичай вживається у значенні «братися за щось», у політичному мовленні набуває додаткових конотацій, обумовлених контекстом і темою промови. Перекладач вдається до прийому генералізації, щоб передати думку мовця, яка має узагальнюючий і спонукаючий, проте, неконкретний характер.

Прийом генералізації протилежний прийому конкретизації, оскільки генералізація становить розширення обсягу поняття. Інакше кажучи, замість слова з конкретним значенням мови оригіналу перекладач підбирає слово з більш загальним значенням у мові перекладу:

(17) *Wir haben es zu einem großen Teil selbst in der Hand* (EIE). – Відповідь на це питання значною мірою – в наших руках (ПТТ).

Так, вираз *in der Hand* дослівно перекладається українською словосполученням широкої семантики «в руках конкретної, вже відомої особи», що є не зрозумілим україномовному читачеві, а тому доцільним було вжити вислів «у наших руках».

Наведемо ще кілька прикладів:

(74) *Deshalb stehen wir in einer Pflicht* (RBAM, URL). Тому у нас є зобов'язання.

(90) ...wir von dieser Illusion nicht Abschied nehmen wollten (FAZ, URL).
не хотіли розставатися з цією ілюзією (МБ, URL).

У наведених вище прикладах при перекладі використовується вираз із ширшим значенням. Перший випадок вживання генералізації надає

висловлюванню більш широкої семантики і зобов'язує до уточнень змісту так, як би це було за умови вживання слова 'обов'язок'. У другому випадку більш такий переклад можна пояснити прагненням зберегти емоційну конотацію.

Далі розглянемо спосіб перекладу, протилежний до генералізації, тобто конкретизацію.

Під конкретизацією розуміють заміну слова або словосполучення вихідної мови з більш широким предметно-логічним значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням [22; 27].

Наприклад: (3) *Ich glaube fest daran, dass wir diese Aufgabe bestehen, wenn wirklich alle Bürgerinnen und Bürger sie als IHRE Aufgabe begreifen* (EIE, URL). – *Я твердо вірю, що ми виконаємо завдання, яке стоїть перед країною, якщо всі громадяни сприймуть його як СВОЄ ВЛАСНЕ завдання.* (ПТТ, URL)

(6)...*jedes Leben und jeder Mensch zählt* (EIE, URL). – *А ми – спільнота, для якої важливе кожне життя, кожна людина.* (ПТТ, URL)

Ці приклади ілюструють, як при перекладі семантика виразу звужується для надання висловлюванню певних конотацій.

Смисловий розвиток або модуляція ґрунтується на категорії перехрещування: частина обсягу одного поняття входить в обсяг іншого поняття, і, у свою чергу, частина обсягу другого поняття входить до обсягу першого поняття. Суть цього прийому полягає в поглибленому смислового тлумаченні того чи іншого словосполучення [39: 201].

(48) ... *das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen* (NWAZ, URL).

... *те, що ми розглядали як єдине ціле, як світовий порядок, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось розпалося на частини* (МКЗБ, URL).

(1) *Unsere Vorstellung von Normalität, von öffentlichem Leben, von sozialen Miteinander – all das wird auf die Probe gestellt wie nie zuvor* (EIE, URL).

Наше уявлення про нормальність, суспільне життя, про соціальну взаємодію – все це ставиться під питання, як ніколи. (ПТТ, URL)

У цьому фрагменті значення слова ‘Probe’ такбимовити переосмислюється перекладачем і відтворюється з доречним в цьому контексті відтінком значення.

(2) *Natürlich ist jeder von uns in solch einer Situation voller Fragen und voller Sorgen, wie es weitergeht?* (EIE, URL).– Звісно, кожного непокоїть питання: як діяти далі? (ПТТ, URL)

Приклад цікавий тим, що у ньому можна спостерігати два випадки використання модуляції, які на наш полегшують сприймання інформації читачем. Але при цьому висловлювання зберігає свою емоційність.

(14) *Alle staatlichen Maßnahmen gingen ins Leere, wenn wir nicht das wirksamste Mittel gegen die zu schnelle Ausbreitung des Virus einsetzen würden* (EIE, URL). – Усі державні заходи будуть неефективними, якщо не використати найважливіший засіб протидії надто швидкому поширенню вірусу. (ПТТ, URL)

Використання модуляції у цьому випадку робить враз у мові перекладу емоційно нейтральним, але його семантичне навантаження зберігається.

(83) *Meine Damen und Herren, ich danke jedem Einzelnen, der sich unternehmerisch in die Ukraine aufgemacht hat – ein tolles Land, ein großes Land und sicherlich ein Land, das sich noch vor vielen Schwierigkeiten stehen sieht* (RBAM, URL). Пані та панове, я хотіла б подякувати усім, хто відкрив свою справу в Україні – великій країні, великій країні і, безумовно, країні, яка все ще зустрічає багато труднощів на своєму шляху.

Такий приклад модуляції, на нашу думку, використовується для відтворення виразу у звичній для україномовного читача формі зі збереженням повноти його сенсу.

До смислового розвитку належать усі метафоричні й метонімічні заміни:

(75) *Nun bin ich dafür, dass wir die Fakten dessen, was passiert ist, auf den Tisch legen – dass vor allen Dingen die Soldaten freigelassen werden und dass man auch nicht Geständnisse erpresst, wie wir das jetzt im Fernsehen gesehen haben* (RBAM URL). – Зараз я за те, щоб оприлюднити факти того, що сталося – що перш за все солдатів звільняють, а зізнання не вимагають, як ми бачили по телебаченню .

Метонімічний перенос *die Fakten auf den Tisch legen* ґрунтується на зв'язку емоційних відношень і відтворюється за допомогою відповідного стилістичного явища «оприлюднити факти» (місце – спосіб/результат).

Проілюструємо застосування трансформації смислового розвитку в такому реченні:

(55) *Deutschland steht nun in diesem Zusammenhang in der Kritik* (NWAZ URL). – Зараз Німеччину критикують з цього приводу (МКЗБ URL).

У цьому фрагменті ознаці (чи стану), вираженій у німецькому тексті *in der Kritik stehen*, в українській мові відповідає дія, що описується за допомогою дієслова «критикують».

Цілісне перетворення – різновид прийому смислового розвитку. Це перетворення як окремого мовного звороту, так і всього речення, яке при цьому відбувається не за елементами, а цілісно, перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовлення – від слова до цілого речення [1: 16], наприклад:

(87) *Diese neue Konstellation erlaubt dem Westen sich aus der Verantwortung zu stehlen* (FAZ, URL). – Ця нова конфігурація дозволяє Заходіві уникнути відповідальності (МБ, URL).

Варто наголосити, що порівняно з прийомом смислового розвитку цілісне перетворення має більшу автономність. Головною рисою його є те, що синтез значення відбувається без зв'язку з аналізом, семантичний зв'язок між елементами може не простежуватися, найважливіше – еквівалентність плану змісту.

Отже, аналіз дослідження лексичних та лексико-семантичних трансформацій, що застосовувалися з метою передачі німецькомовних фразеологізмів, показав, що виростиння цієї групи трансформацій є досить частотним і базується насамперед на потребі адекватно відтворити значення усіх виразів, при цьому не втративши необхідних конотативних елементів та емоційного навантаження. З цією метою у перекладі часто використовуються прийом модуляції та його різновиди, генералізація. З меншою частотністю застосовується конкретизація та калькування.

3.3. Граматичні та лексико-граматичні трансформації і їх застосування при перекладі фразеологізмів у політичних промовах

Граматичні перекладацькі трансформації у перекладі фразеологізмів німецькомовних політичних промов ми розглянемо разом із лексико-граматичними на основі класифікацій Л.С. Бархударова та В. Н. Комісарова.

Комісаров називає лексико-граматичні трансформації комплексними. До них відносять експлікація (описовий переклад), антонімічний переклад та компенсація. Серед граматичних трансформацій він виділяє: синтаксичне уподібнення, граматичні заміни. Для нашого дослідження також актуальні граматичні трансформації, як *додавання та вилучення*, які виокремлює Бархударов. Тому в аналізі граматичних та лексико-граматичних трансформацій ми будемо спиратися саме на розподіл цих двох авторів.

Під компенсацією розуміють вилучення інформації в одному місці тексту першотвору й заміну її на іншому місці друготвору [74: 28]. Це свого роду переміщення, наприклад:

Warum nehmen Sie denn da nicht Geld in die Hand? (DZW) – Чому ви не берете фінанси під свій контроль?

У фрагменті фразеологічний зворот *in die Hand nehmen* з опорним *Geld* відтворено в перекладі за допомогою сталого виразу «брати під свій контроль» з опорним «фінанси».

Отже, завдяки компенсації смислові елементи, втрачені під час перекладу фразеологічної одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються в тексті перекладу будь-яким іншим засобом (необов'язково в тому самому місці тексту, що й в оригіналі). Таким чином, відновлюється, тобто «компенсується», втрачений смисл і, в цілому, зміст оригіналу відтворюється з більшою повнотою.

Експлікація або *описовий переклад*, як і *компенсация* належить до лексико-граматичних трансформацій, коли фразеологічна одиниця вихідної мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення, тобто таким, яке дає більш-менш повне пояснення чи визначення такого значення мовою перекладу [38]. Наприклад:

(47)... *die Strukturen, in denen wir arbeiten, im Grunde immer noch Strukturen sind, die aus den Schrecknissen des Zweiten Weltkriegs und des Nationalsozialismus entstanden sind, dass diese Strukturen aber unglaublich unter Druck geraten, weil die Entwicklungen erfordern, dass sie sich reformieren* (NWAZ, URL). – ... структури, в рамках яких ми працюємо, – це, в принципі, все ще структури, створені під враженням від жахів Другої світової війни і націонал-соціалізму, що ці структури піддаються серйозним випробуванням, тому що хід подій вимагає від них реформ (МКЗБ, URL).

У цьому фрагменті фразеологізм *unter Druck geraten* (дослівно «потрапити під тиск») відтворюється відповідним сталим виразом «піддаватися серйозним випробуванням», оскільки вживання цих ФО є суто особливістю вихідної та цільової мов та відповідає їх нормам.

Наведемо ще один приклад:

(98) *Es kann doch nicht sein, dass in unserem reichen Land alte Menschen Flaschen sammeln müssen, um die Rente aufzubessern, dass die Zahl der Obdachlosen – heute ist Tag der Wohnungslosen – steigt, während auf der anderen Seite Leute in Saus und Braus leben!* (DZW, URL) Не може бути так, щоб у нашій багатій країні люди повинні збирати пляшки, щоб збільшити

пенсію, що кількість бездомних – сьогодні в день бездомних – зростає, тоді як з інші люди живуть розкішно!

Такий приклад ілюструє ситуацію, коли описовий перекалад позбавляє вислів у тексті цільової мови емоційності та деякої образності, проте, дозволяє читачу цілком зрозуміти його зміст.

Таким чином, лексико-граматичні трансформації, розглянуті нами, представлені компенсаторними прийомами, які застосовуються в тексті поряд із замінами, додаванням або вилученням слів/словосполучень.

При зіставленні граматичних категорій і форм німецької та української мов зазвичай виявляються такі явища: відсутність тої чи іншої категорії в одній із мов, частковий збіг і повний збіг. Необхідність у граматичних трансформаціях виникає лише в першому та другому випадках.

Відомо, що в українській мові, порівняно з німецькою, відсутні такі граматичні категорії, як артикль, а також складні комплекси – дієприкметниковий та інфінітивний. Частковий збіг або розбіжність у значенні й вживанні відповідних форм і конструкцій також потребує граматичних трансформацій. Сюди можна віднести такі явища, як частковий незбіг категорії числа, у формах пасивної конструкції, неповний збіг форм інфінітиву і дієприкметника, деякі розбіжності у вираженні модальності тощо.

У зв'язку з цим, *граматичні трансформації* – це перетворення формальної структури висловлення відповідно до норм мови перекладу при незмінному наборі сем, що входять до її складу [38]. Умовно граматичні трансформації можна поділити на чотири види: перестановки, заміни, додавання і вилучення.

Вилучення часто застосовується тоді, коли окреме слово чи словосполучення може видатися зайвим із точки зору його смислового значення [38], наприклад:

(76) *Ich bin auch dafür, dass wir versuchen, die Dinge ruhig zu halten* (RBAM, URL). – Я також за те, щоб намагатися зберігати спокій.

У вищенаведеному прикладі, на наш погляд, дієслівний вираз *die Dinge ruhig halten* варто скоротити до «зберігати спокій». Вважаємо, що слід уникати вживання зайвих слів, передаючи лише думку, основну ідею, закладену у реченні.

Приєм додавання використовується, коли для розкриття змісту, стилістичних відтінків або смислових конотацій вислову додаються слова чи словосполучення, яких немає у вихідному тексті. Наведемо приклади:

(21) ... Kontakt- und Mindestabstandsvorgaben einhalten (CWV, URL). – ... дотримуватимемося вимог щодо уникнення контактів і мінімальної відстані (ПТТ, URL).

(30) *Dabei wird natürlich auch – aber nicht nur – das gemeinsame Vorgehen gegen das Coronavirus eine Rolle spielen müssen* (DRB, URL). *При цьому свою роль відіграватиме, звичайно – але не тільки – спільна боротьба з коронавірусом* (ЗФКА, URL).

(68) *Es muss möglich sein, dass Aktivisten der Zivilgesellschaft, die natürlich manchmal den Finger in die Wunde legen und nicht immer nur bequem sind, keine Angst haben müssen* (RBAM, URL). – Потрібно створити умови, за яких активісти, які дійсно часом можуть сипати сіль на рану, не боялися б.

(70) *Wir haben auch den Wissenschaftsbereich in den Blick genommen und wollen Exzellenzcluster fördern* (RBAM, URL). Ми також розглянули науковий сектор і хочемо розвивати такзваний кластери досконалості.

(45) *Heute steht München im Zentrum* (NWAZ, URL). – *Сьогодні Мюнхен перебуває в центрі уваги* (МКЗБ, URL).

Перестановки, тобто перебудова чи зміна структури речення, мають цілу низку причин. Закріплений порядок слів німецького речення зазвичай носить ієрархічний характер [38]. Вона, звісно, стає центром повідомлення і при перекладі виноситься у центр речення:

(30) *Dabei wird natürlich auch – aber nicht nur – das gemeinsame Vorgehen gegen das Coronavirus eine Rolle spielen müssen* (DRB, URL). – При

цьому свою роль відіграватиме, звичайно – але не тільки – спільна боротьба з коронавірусом (ЗФКА, URL).

У цьому випадку спостерігаємо перестановку фразеологізму *eine Rolle spielen* з кінцевої позиції на початок речення з певною прагматичною метою.

Ця трансформація є однією з найбільш частовживаних при перекладі фразеологізмів. Інші приклади:

(16) *Dass wir diese Krise überwinden werden, dessen bin ich vollkommen sicher* (EIE, URL). – *Я абсолютно впевнена, що ми подолаємо цю кризу*. (ПТТ, URL)

(20)...*nicht unter einem Dach leben* (CWV, URL). – *живемо не під одним дахом* (ЗФКА, URL).

(28) *Während unserer Ratspräsidentschaft steht deshalb eine Reihe von Themen für unser Verhältnis zu China auf der Tagesordnung* (DRB, URL). – *Тому під час нашого головування в Раді ЄС на порядку денному перебуватиме низка тем щодо наших відносин із Китаєм* (ЗФКА, URL).

(32) ...*um nur einige Beispiele zu nennen* (DRB, URL) –...*i це лише декілька прикладів* (ЗФКА, URL).

Варто наголосити, що перестановки в чистому вигляді трапляються не досить часто, поєднуючись з іншими видами граматичних трансформацій, найчастіше із замінами. Наприклад:

(33)... *dafür Sorge zu tragen, dass die europäischen Operationen und Missionen soweit wie möglich weitergeführt werden* (DRB, URL). – ... *треба опікуватися тим, щоб європейські операції та місії продовжувалися, наскільки це є можливим* (ЗФКА, URL).

У цьому випадку ФО *Sorge tragen* замінюється на слово, тобто вилучається.

(49) *Der Kalte Krieg fand seinen Abschluss* (NWAZ, URL). *Закінчилася холодна війна* (МКЗБ, URL).

Синтаксичне уподібнення чи дослівний переклад становить спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється на

аналогічну структуру мови перекладу [39: 16]. Цей тип «нульової» трансформації застосовується у тих випадках, коли у вихідній мові та мові перекладу існують паралельні синтаксичні структури. Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності кількості мовних одиниць і порядку їх розташування в оригіналі і перекладі. Наприклад:

(94)... *die Ukraine ist zum Prüfstein für die Zukunft Europas geworden* (FAZ, URL). – Україна стала камнем випробування для майбутнього Європи (МБ, URL).

(82) *Ich will jetzt hier nicht in alle Details gehen* (RBAM, URL). Я не хочу вдаватися в усі деталі тут.

Заміна частин мови виникає через відсутність тої чи іншої конструкції у мові перекладу, розбіжність у вживанні відповідних форм і конструкцій, а також має і лексичні причини: різне слововживання, різні норми сполучуваності в німецькій та українській мовах, відсутність частин мови з відповідним значенням [39: 99]. Наприклад:

Wir haben trotzdem die Bitte, auch auf ukrainischer Seite klug zu sein (RBAM). – Та все ж ми закликаємо до розуміння й українську сторону.

У цьому випадку заміна відбувається на рівні морфології, де дієслівне сполучення у складі ФО замінюється на дієслово «закликати». Тоді як зв'язний предикат стану *klug sein* передається в перекладі українською мовою іменником «розуміння».

Проте, заміна може мати також і синтаксичний характер. Вона стосується заміни членів речення та синтаксичних зв'язків у ньому. Це найчастіше пов'язано з різницею у вживанні синтаксичних конструкцій у вихідній та цільовій мовах.

(57) *Europa stand nämlich vor der Frage* (NWAZ, URL). – Перед Європою стояло питання (МКЗБ, URL).

Висновки до розділу 3

Дослідивши ілюстративний матеріал, можемо зробити такі висновки:

1. Оптимальним перекладацьким рішенням при перекладі політичних промов німецьких політичних діячів є пошук ідентичної фразеологічної одиниці. Однак слід визнати, що число подібних відповідностей в німецькій і українській мовах є досить обмеженим. При відсутності безпосередніх відповідностей фразеологізм, ужитий в мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, хоча він і буде побудований на іншій словеснообразній основі. Слід також враховувати, що стилістичне або емоційне забарвлення не завжди збігаються. У цьому випадку взаємозаміна є неможливою.
2. Прийоми, що відносяться до лексичних та лексико-семантичних трансформацій є досить частотними, їх застосування базується насамперед на потребі адекватно відтворити значення усіх виразів, при цьому не втративши необхідних конотативних елементів та емоційного навантаження. З цією метою у перекладі часто використовуються прийом модуляції та його різновиди, а також калькування. З меншою частотністю застосовується генералізація та конкретизація.
3. Використання граматичних та лексико-граматичних трансформацій при перекладі фразеологізмів німецькомовних політичних промов зумовлено різницею в мовних системах, вживанням різних синтаксичних конструкцій. Проте, застосування граматичних трансформацій може мати і прагматичний ефект. Серед граматичних трансформацій найбільш частотними є перестановка, заміна, додавання та вилучення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Фразеологічні одиниці – це стійкі поєднання слів з ускладненим змістом окремого слова, мовного звороту. Їм притаманні такі ознаки, як роздільнооформленість, відтворюваність, іноді, еквівалентність і співвідношення зі словом. Дослідження фразеології в німецькому мовознавстві розпочалося зі спостережень лексикографів, що звернули увагу на існування в мові сталих сполук слів. Для останніх характерною виявилася своєрідна організація елементів, а також поняття, відмінні від самотійних значень компонентів.

Політична промова становить заздалегідь підготовлений політичний виступ з позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами та планами. Політичною промовою може бути парламентський виступ як публічна спроба переконати аудиторію в доцільності певної ідеї, заходів чи дій. Для цього використовують пропозиції, аргументи, думки, емоційний виклад, швидку реакцію і мовний етикет. Проблематика, пов'язана з можливостями і функціями фразеологізмів, має специфічний характер і розглядалась багатьма авторами. Сюди входять такі питання, як узуальна експресивність, образність і самотійна структура фразеологізму; належність ФО до тих чи інших функціональних стилів або дискурсів; функції фразеологізмів у різних жанрах, зокрема в політичній промові; оказіональні контекстуальні перетворення фразеологізмів і їх стилістичний ефект.

У дослідженні фразеологічних одиниць ми зупинилися на класифікації В.Виноградова. З огляду на те, що в сучасній лінгвістиці існують різні підходи до класифікації фразеологічних одиниць, вважаємо за доцільне опиратися на два принципи класифікації фразеологізмів: семантичний і структурний. За семантичним принципом, суть класифікації полягає у визначенні ступеня семантичного зв'язку між компонентами фразеологічної

одиниці, за цим принципом ФО можна поділити на три класи: фразеологічні сполучення, фразеологічні єдності та фразеологічні зрощення.

За цим принципом, серед 100 фразеологічних одиниць, відібраних з промов німецькомовних політиків, 53% належить фразеологічним сполученням. Друге місце серед фразеологізмів належить фразеологічним єдностям (38%). Тоді як лише 9% з німецькомовних фразеологічних одиниць займають фразеологічні зрощення. Згідно зі структурним підходом, у роботі було виявлено такі групи фразеологічних одиниць: дієслівні (80%), іменникові (3%), прикметникові (3%), прислівникові (4%) та прийменникові (10%).

Важливу роль при вивченні засобів вербалізації фразеологізмів у промовах політичних лідерів відіграє поняття позамовних асоціацій. Серед таких асоціацій важливе місце займають соціальні, історичні та національні чинники, що сформували певні конотації. Аналізовані ФО набувають узагальнення у вигляді таких художніх прийомів, як метафора, метонімія, порівняння, персоніфікація, перифраза, повтор, риторичне запитання, або так звані прагматичні ідіоми, алітерація, асонанс, книжна лексика, терміни у складі ФО, а також переважно англломовні запозичення, алюзії біблійного характеру, жаргонізми й історизми тощо. Саме використання відповідних художніх засобів у мовленні німецьких політиків Ангели Меркель, Марілуїзе Бек та Дітмара Барча створює певний образ, який закріплюється в національній свідомості.

Евфемізми в політичних промовах німецьких діячів беруть участь у формалізації негативного життєвого матеріалу та знімають конфліктність. До того ж використання німецьких евфемізмів обумовлено їх функціями в німецькомовному політичному дискурсі. Характерно, що евфемізми виявляють схожість із фразеологізмами. Міцність смислових зв'язків у евфемізмі, що відображається в пом'якшенні, не дає розпастися словосполученню. Відтак, напрацьовані в мові ті чи інші конструкції підлягають фразеологізації і служать для створення стійких евфемізмів.

При перекладі політичних промов німецьких політичних діячів оптимальним перекладацьким рішенням є пошук ідентичної фразеологічної одиниці. Однак слід визнати, що число подібних відповідностей у німецькій і українській мовах є досить обмеженим. При відсутності безпосередніх відповідностей фразеологізм, ужитий в мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, хоча він і буде побудований на іншій словеснообразній основі. Слід також враховувати, що стилістичне або емоційне забарвлення не завжди збігаються. У цьому випадку взаємозаміна є неможливою.

Приклади застосування різних видів перекладацьких трансформацій кількісно домінують над прикладами використання перекладу за допомогою еквівалента. Прийоми, що відносяться до лексичних та лексико-семантичних трансформацій є досить частотними, їх застосування базується насамперед на потребі адекватно відтворити значення усіх виразів, при цьому не втративши необхідних конотативних елементів та емоційного навантаження. З цією метою у перекладі часто використовуються прийом модуляції та його різновиди, а також калькування. З меншою частотністю застосовується генералізація та конкретизація.

Використання граматичних та лексико-граматичних трансформацій при перекладі фразеологізмів німецькомовних політичних промов зумовлено різницею в мовних системах, вживанням різних синтаксичних конструкцій. Проте, застосування граматичних трансформацій може мати і прагматичний ефект. Серед граматичних трансформацій найбільш частотними є перестановка, заміна, додавання та вилучення.

Під час аналізу ілюстративного матеріалу було також виявлено випадки поєднання декількох видів трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика. СПб.: Союз, 2004. 288 с.
2. Аронсон Э. Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения – повседневное использование и злоупотребление. / Э. Аронсон, Э. Пратканис. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. – 271 с.
3. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Основы фразеологии. М.: ФЛИНТА: Наука, 2013. 312 с.
4. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови: дис. докт. філол. наук. Івано-Франківськ, 1998. 391 с.
5. Баран Я. А., Зимомря М.І., Білоус О.М. Фразеологія: знакові величини. Вінниця: Нова книга, 2008. 256 с.
6. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник. К.: Знання, 2005. 1056 с.
7. Баско Н. В. Русские фразеологизмы в ситуациях: учеб. пособие по русской фразеологии и развитию речи. М.: Русский язык. Курсы, 2011. 160 с.
8. Баско Н. В. Фразеология политического дискурса в аспекте межкультурной коммуникации. Политическая лингвистика. 2017. С. 175–180.
9. Ващук Т. М. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження. URL <http://studentam.net.ua/content/view/7154/97/>
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII. 1728 с.
11. Вежливость и антивежливость в языке и коммуникации: сборник статей / отв. ред. И.А. Шаронов. М.: Политическая энциклопедия, 2018. 318 с.
12. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської і української мов. Вінниця: Нова книга, 2008. 248 с.
13. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1986. С. 140–161.

14. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1977. 312 с.
15. Влахов С. В. Непереваемое в переводе. М.: Наука, 1980. 360 с.
16. Демський М.Т. Українські фраземи й особливості їх творення. – Львів Краків ; Париж : Просвіта, 1994. С. 63-94.
17. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Литература на иностранных языках, 1959. 449 с.
18. Жмурко Н. В. Контрастивний аналіз фразеологізмів з географічними назвами в англійській та українській мовах. *Гуманітарний вісник: Серія: Іноземна філологія*. Черкаси: ЧДТУ, 2000. С. 153–156.
19. Забіяка І. А., Забіяка В. М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення застосування : Практичний посібник. К., 2015. 304 с.
20. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування. К.: Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
21. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад: на матеріалі англійських перекладів української прози. Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
22. Кіфенко О. Особливості перекладу інтерактивних елементів тексту в англійській літературній казці (на матеріалі роману Дж. Р.Р. Толкіна “The Hobbit, or There and Back Again” і його українських перекладів). *Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту*. 2011. Вип. 95 (1). С. 78–89.
23. Ковшова М. Л. Эвфемизмы и фразеологизмы: устойчивые структуры в аспекте эвфемизации. *Вестник Московского гос. областного ун-та*. 2019. № 4. С. 35–48.
24. Ковшова М. Л., Нистратов А. А. Критерии восприятия эвфемизмов: экспериментальное исследование языкового сознания. Жизнь языка в культуре и социуме. *Материалы Международной научной конференции*. М., 26–27 мая 2017 г./ отв. ред. Е.Ф. Тарасов. М.: Канцлер, 2017. С. 329–332.
25. Коломейцева Е. М. Лексические проблемы перевода с английского языка на русский. Тамбов: Издательство ТГТУ, 2004. 92 с.

26. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. М.: ЕТС, 2002. 424 с.
27. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
28. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка. М.: Международные отношения, 1972. 288 с.
29. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. М.: Высшая школа. Дубна: Издат. центр “Феникс”, 1996. 381 с.
30. Кунин А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь. М.: Рус. яз. Медиа, 2005. 1210 с.
31. Лепухова Н. І. Відтворення особливостей німецької літературної романтичної казки в україномовних перекладах (лінгвопрагматичний і лінгвокультурологічний аспекти): дис.... на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук / 10.02.16 – “перекладознавство”. Київ, 2015. 231 с.
32. Лисецька Н. Г. Фразеологічні інновації німецької мови у ментальному лексиконі: навч.-метод. розробка для студ 3-5 курсів ф-ту роман.-герман. філол. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2006. 30 с.
33. Лосева І. В. Типові прийоми використання ідіом в політичній полеміці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 56. С. 170–172.
34. Лушникова О. М. Особливості функціонування біблійних фразеологізмів у повсякденному житті та літературі. *Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія*. 2006. № 10. Т. 2. С. 316–319.
35. Марковська А. В. Фразеологізми німецької мови з етнокультурним компонентом як перекладознавча проблема. *Мова і культура*. 2013. Вип. 16, т. 1. С. 394–400.
36. Мюллер В. Великий німецько-український словник. Київ: Чумацький Шлях, 2012. 792 с.

37. Особенности публичной речи: URL: <https://studopedia.org/1-92268.html>
38. Паршин А. Теория и практика перевода: URL: <http://teneta.rinet.ru/rus/pelparshin-andteoria-i-praktika-perevoda.htm>
39. Пиввуева Ю. В. Пособие по теории перевода. М.: Филоматис, 2012. 304 с.
40. Пономаренко А. Ю. Використання фразеологізмів з демінутивним та аугментативним компонентом як засіб посилення експресивності художніх текстів. *Гуманітарний вісник: Серія: Іноземна філологія*. Черкаси: ЧДТУ, 2002. № 6. С. 161–163.
41. Райхштейн А. Д. О межъязыковом сопоставлении фразеологических единиц. *ИЯШ*. 1979. № 4. С. 67–69.
42. Рецкер Я. И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык. *Вопросы теории и методики учебного перевода: сборник статей*. М.: Изд-во Академии педагогических наук РСФСР, 2013. С. 156–183.
43. Решетюк Т. П. Лексико-граматичний аналіз фразеологічних одиниць зі сфери флори і фауни у сучасній англійській мові. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Х.: Хмельницький, 2005. С. 53–56.
44. Сагун І. Г. Специфіка функціонування антропонімів у фразеологізмах англійської мови. *Гуманітарний вісник: Серія: Іноземна філологія*. Черкаси: ЧДТУ, 2002. № 6. С. 189–191.
45. Скрипник Л. Г. Видозміни форми фразеологічних одиниць. *Мовознавство*. Київ, 1969. № 4. С. 3–13.
46. Сучасна українська літературна мова: підруч. для студентів вузів, які вивч. дисципліну «Сучас. укр. літ. мова» / [М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.]; за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища шк., 1994. 413 с.
47. Телия В. Н. Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке. М.: Наука, 1981. 283 с.
48. Телия В. Н. Русская фразеология. М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. 284 с.

49. Телия В. Н. Основные значения идиом как единиц фразеологического состава языка. Словарь образных выражений русского языка / под ред. В.Н.Телия. М.: Отечество, 1995. С. 10–16.

50. Фёдоров А. В. Основы общей теории перевода. М.: Филология Три, 2002. 416 с.

51. Химинець М. Д. Політична лінгвістика як наукова дисципліна. *Мова і культура*. 2011. Вип. 14. № 7 (153). С. 206–212.

52. Чернышева И. Фразеология современного немецкого языка. М.: Высшая школа, 1999. 199 с.

53. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. - Москва, 1969.

54. Шейгал Е. И. Эвфемизм и ирония в политическом тексте. *Филология – Philologica*. 1997. Вып. 11. С. 47–49.

55. Arweiler A. Cicero rhetor: Die Partitiones oratoriae und das Konzept des gelehrten Politikers / Alexander Arweiler. – Berlin: Walter de Gruyter, 2012. – S. 339.

56. Burkhardt A., Das Parlament und seine Sprache, Tübingen, 2003. S. 117.

57. Barchudarov L. Sprache und Übersetzung. М.: Verlag Progress, 1999. 272 S.

58. Brinker K. Linguistische Textanalyse / Klaus Brinker. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2010.

59. Burger H. Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin Erich Schmidt, 1998. 224 с.

60. Duden Deutsches Universalwörterbuch. [5., überarbeitete Auflage]. Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Dudenverlag, 2013. 1892 S.

61. Faulseit D. Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache / D.Faulseit, G.Kühn. Leipzig: VEB BIBLIOGRAPHISCHES Institut, 1995. 284 S.

62. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache: 2. durchgelesene und ergänzte Auflage. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997. 299 S.
63. Friederich W. Moderne deutsche Idiomatik. München, 1998. 67 S.
64. Gentler E. Contemporary Translation Theories. London and New York. Routledge, 2016. 172 p.
65. Holly, Werner. Politikersprache: Inszenierungen und Rollenkonflikte im informellen Sprachhandeln eines Bundestagsabgeordneten. 1. Auflage. Berlin -New York: Walter de Gruyter & Co, 1990. 406 S.
66. Iskos A., Lenkova A. Deutsche Lexikologie. Leningrad, 1960. S. 171.
67. Klappenbach R. Feste Verbindungen in der deutschen Gegenwartssprache. Halle (Saale), 2013. 145 S.
68. Klappenbach R. Probleme der Phraseologie. *Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx Universität*. Leipzig: Gesellschafts-und Sprachw. Reihe 17. 1999. 2/3. S. 7–12.
69. Lexikologie. Die russische Sprache der Gegenwart. VEB Verlag Enzyklopädie.– Leipzig 1984. – S. 203.
70. Macha J. Die komische Kraft der Wörter. Bonn: Bümmler, 2010. 125 S.
71. Neubert A. Reviewed by Christine Schaffner. Text and translation. Leipzig, 2017. 123 p.
72. Newmark Peter. A Textbook of Translation. Longman, 2003. 292 p.
73. Newmark P. About Translation. Clevedon – Philadelphia – Adelaide: Multilingual Matters Ltd., 1991. 184 p.
74. Nida E. Language Structure and Translation: Essays by Eugene A. Nida / Selected and Introduced by Anwar S. Dil. Stanford, California: Stanford University Press, 2016. 284 p.
75. Nida E. Principles of Correspondence. Toward a Science of Translating. Leiden: Brill, 1999. P. 156–171.
76. Riesel E. Der Stil der deutschen Alltagsrede. M.: Высшая школа, 2006. 310S.

77. Palm C. Phraseologie: Eine Einführung. Tübingen: Gunter Narr, 1995. 130c.
78. Robinson D. What is Translation? Centrifugal Theories, Critical Interventions. Kent and London: The Kent State University Press, 2015.
79. Schippan Thea. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. 1. Aufl. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984. 307 S.
80. Schmidt W. Deutsche Sprachkunde. Berlin, 2014. 123 S.
81. Seiler F. Deutsche Sprichwörterkunde. München: Vogelverlag, 2006. 421 S.
82. Stephen E. Lucas The art of public speaking. 8-th edition. 464 p.
83. Wolfgang Klages, Gefühle in Worte gießen, Würzburg–Boston, 2001. S. 11.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. EIE – Schneider J. Es ist ernst. Nehmen Sie es auch ernst: URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/coronavirus-merkel-ansprache-1.4850315>
2. CWV – Corona – Wie das Virus unseren Alltag auf den Kopf stellt: URL: <https://www.kika.de/neuneinhalb/sendungen/sendung119860.html>
3. DRB – Dokumentation: Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel im Rahmen der Veranstaltung “Außen- und Sicherheitspolitik in der deutschen EU-Ratspräsidentschaft” der Konrad-Adenauer-Stiftung am 27. Mai 2020: URL: <https://www.bpb.de/internationales/europa/polen/311582/dokumentation-rede-von-bundeskanzlerin-merkel-zur-aussen-und-sicher>
4. NKM – Neujahrsansprache der Kanzlerin-Merkel ruft zum Zusammenhalt gegen Corona auf: URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/corona-merkel-neujahrsansprache-100.html>
5. NWAZ – Nur wir alle zusammen: URL: <https://www.deutschland.de/de/topic/politik/die-rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-auf-der-muenchner-sicherheitskonferenz>

6. RBAM – Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel: URL: <https://m.bundeskanzlerin.de/bkinm-de/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-beim-3-deutsch-ukrainischen->

7. FAZ: Die Ukraine – Prüfstein für Europa: URL: <https://marieluisebeck.de/artikel/13-10-2014/faz-die-ukraine-pr-fstein-f-r-europa>

8. DZW – Dietmar Bartsch (Die Linke): Deutschland auf einen zukunftsfesten Weg bringen: URL: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/19/19111.pdf>

9. ЗФКА: Промова Федерального канцлера Ангели Меркель у рамках заходу Фонду Конрада Аденауера, м. Берлін, 27 травня 2020 р. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.kas.de/uk/web/ukraine/veranstaltungsberichte/detail/-/content/zovnisna-politika-ta-politika-bezpeki-pid-cas-golovuvanna-nimeccini-v-radi-es>

10. МБ: Марілуїзе Бек: "Україна – камінь випробування для Європи"[Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://marieluisebeck.de/artikel/28-10-2014>

11. МКЗБ: Виступ канцлера Меркель на 55-й Мюнхенській конференції з безпеки 16 лютого 2019 року в Мюнхені [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://germania.diplo.de/ru-ru/aktuelles/-/2190868>

12. НЗАМ: Новорічне звернення Ангели Меркель [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/world/angela-merkel-merkel-vistupila-zi-svojim-ostannim-novorichnim-zvernennyam-do-nimciv-podyakuvala-za-terpinnya-i-disciplinu-foto-video-novini-svitu-11273468.html>

13. ПТТ: Переклад тексту телезвернення Ангели Меркель до нації 18 березня 2020 року [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2020/03/20/7107760/>

ДОДАТОК

**Фразеологізми в німецькомовних політичних промовах та їх
відтворення в українському перекладі**

Оригінал	Переклад
1. Unsere Vorstellung von Normalität, von öffentlichem Leben, von sozialen Miteinander – all das <u>wird auf die Probe gestellt</u> wie nie zuvor (EIE, URL).	Наше уявлення про нормальність, суспільне життя, про соціальну взаємодію – все це <u>ставиться під питання</u> , як ніколи. (ПТТ, URL)
2. Natürlich ist jeder von uns in solch einer Situation voller Fragen und voller Sorgen, <u>wie es weitergeht?</u> (EIE, URL).	Звісно, кожного непокоїть питання: <u>як діяти далі?</u> (ПТТ, URL)
3. Ich glaube fest daran, dass wir diese <u>Aufgabe bestehen</u> , wenn wirklich alle Bürgerinnen und Bürger sie als IHRE Aufgabe begreifen (EIE, URL).	Я твердо вірю, що ми <u>виконаємо завдання</u> , яке стоїть перед країною, якщо всі громадяни сприймуть його як СВОЄ ВЛАСНЕ завдання. (ПТТ, URL)
4. <u>Nehmen</u> Sie es auch <u>ernst</u> (EIE, URL).	І ви теж <u>поставтеся</u> до цього <u>серйозно</u> . (ПТТ, URL)
5. Das kann uns <u>Zuversicht geben</u> (EIE, URL).	Це може <u>надавати впевненості</u> . (ПТТ, URL)
6. jedes Leben und jeder Mensch zählt (EIE, URL).	А ми – спільнота, <u>для якої важливе кожне життя, кожна людина</u> . (ПТТ, URL)
7. Sie stehen für uns in diesem <u>Kampf in der vordersten Linie</u> (EIE, URL).	Ви – <u>на вістрі цієї боротьби</u> . (ПТТ, URL)
8. ich danke Ihnen <u>von ganzem Herzen</u> dafür (EIE, URL).	я щиро, <u>від душі</u> вам дякую. (ПТТ, URL)
9. Wir müssen das <u>Risiko</u> , dass der eine den anderen ansteckt, so <u>begrenzen</u> , wie wir nur können (EIE, URL).	Маємо максимально <u>обмежити ризик</u> зараження однією людиною іншої. (ПТТ, URL)
10. ... sind solche Einschränkungen nur <u>in der absoluten Notwendigkeit</u> zu rechtfertigen (EIE, URL).	... такі обмеження можуть бути виправдані лише за <u>абсолютної необхідності</u> . (ПТТ, URL)
11. Deswegen <u>sind</u> seit Anfang der Woche die verschärften Grenzkontrollen und Einreisebeschränkungen zu einigen unserer wichtigsten Nachbarländer <u>in Kraft</u> (EIE, URL).	Тому від початку тижня <u>діє жорсткіший прикордонний контроль та обмеження в'їзду з деяких сусідніх країн</u> . (ПТТ, URL)
12. Aber <u>mit Maß</u> (EIE, URL).	Але ж з <u>помірністю!</u> (ПТТ, URL)

13. Und lassen Sie mich auch hier <u>Dank aussprechen</u> an Menschen, denen zu selten gedankt wird (EIE, URL).	Дозвольте також <u>висловити подяку</u> людям, яким рідко дякують. (ПТТ, URL)
14. Alle staatlichen Maßnahmen <u>gingen ins Leere</u> , wenn wir nicht das wirksamste Mittel gegen die zu schnelle Ausbreitung des Virus einsetzen würden (EIE, URL).	Усі державні заходи <u>будуть неефективними</u> , якщо не використати найважливіший засіб протидії надто швидкому поширенню вірусу. (ПТТ, URL)
15. Nicht <u>in Panik verfallen</u> (EIE, URL).	Не панікуйте! (ПТТ, URL)
16. Dass wir diese <u>Krise überwinden</u> werden, dessen bin ich vollkommen sicher (EIE, URL).	Я абсолютно впевнена, що ми <u>подолаємо цю кризу</u> . (ПТТ, URL)
17. Wir <u>haben</u> es zu einem großen Teil selbst <u>in der Hand</u> (EIE, URL).	Відповідь на це питання значною мірою – <u>в наших руках</u> . (ПТТ, URL)
18. Die Coronavirus-Pandemie hat unsere Welt <u>auf den Kopf gestellt</u> (CWV).	<u>перевернула</u> наш світ <u>шкереберть</u> (ЗФКА).
19. auf der einen Seite / Auf der anderen Seite (CWV, URL).	з одного боку/ з іншого боку(ЗФКА, URL).
20...nicht unter einem Dach leben (CWV, URL).	живемо не під одним дахом (ЗФКА, URL).
21... <u>Kontakt- und Mindestabstandsvorgaben einhalten</u> (CWV).	... <u>дотримуватимемося вимог щодо уникнення контактів і мінімальної відстані</u> (ЗФКА, URL).
22. <u>Diesem Ziel dienen</u> auch die Vorschläge, die der französische Präsident Emmanuel Macron und ich vor einigen Tagen vorgestellt haben (CWV, URL).	<u>Цій меті слугують</u> і пропозиції, представлені декілька днів тому французьким Президентом Еммануелем Макроном і мною (ЗФКА, URL).
23. Vielmehr sind offener, kritisch-konstruktiver Dialog wichtiger denn je, um unsere europäischen Werte und <u>Interessen zu behaupten</u> (CWV, URL).	Навпаки, відкритий, критично-конструктивний діалог зараз важливіший, ніж будь-коли, для <u>ствердження наших європейських цінностей і інтересів</u> (ЗФКА, URL).
24. ... wird der Blick also einerseits <u>nach innen gerichtet sein</u> (CWV, URL).	Наш погляд <u>буде спрямований всередину</u> (ЗФКА, URL).
25. knappe Kassen (CWV, URL)	нестача фінансів (ЗФКА).
26. Europa hat <u>sich den Ruf</u> eines verlässlichen Partners <u>erwerben</u> (DRB).	... <u>здобула собі за минулі роки славу надійного партнера</u> (ЗФКА, URL).
27. in unserem europäischen Interesse (DRB, URL).	наш європейський інтерес і полягає в тому... (ЗФКА)
28. Während unserer	Тому під час нашого головування в

Ratspräsidentschaft <u>steht</u> deshalb eine Reihe von Themen für unser Verhältnis zu China <u>auf der Tagesordnung</u> (DRB, URL).	Раді ЄС <u>на порядку денному перебуватиме</u> низка тем щодо наших відносин із Китаєм (ЗФКА, URL).
29. Darüber hinaus wollen wir uns zu unserem jeweiligen Verhältnis zu Afrika austauschen und erarbeiten, wie wir unser Engagement besser koordinieren und dabei die richtigen. <u>Standards setzen</u> , die eine nachhaltige Entwicklung ermöglichen (DRB, URL).	Окрім цього, ми хочемо обмінятися думками щодо існуючих відносин із Африкою та розробити заходи щодо покращення координації нашої діяльності <u>з використанням необхідних стандартів</u> , що забезпечуватимуть сталий розвиток (ЗФКА, URL).
30. Dabei wird natürlich auch – aber nicht nur – das gemeinsame Vorgehen gegen das Coronavirus <u>eine Rolle spielen</u> müssen (DRB, URL).	При цьому свою <u>роль відіграватиме</u> , звичайно – але не тільки – спільна боротьба з коронавірусом (ЗФКА).
31. Wir müssen also gemeinsam eine Antwort auf die Frage finden, wie diese <u>Folgen abgemildert werden können</u> (DRB).	Тобто нам треба спільно знайти відповідь на запитання, як можна <u>пом'якшити ці наслідки</u> (ЗФКА, URL).
32. ...um nur einige <u>Beispiele zu nennen</u> (DRB, URL)	і <u>це лише декілька прикладів</u> (ЗФКА, URL).
33. ... dafür <u>Sorge zu tragen</u> , dass die europäischen Operationen und Missionen soweit wie möglich weitergeführt werden (DRB, URL).	... треба <u>опікуватися</u> тим, щоб європейські операції та місії продовжувалися, наскільки це є можливим (ЗФКА, URL).
34. Meine Damen und Herren, die skizzierten <u>Herausforderungen</u> kann Europa nicht allein auf der Weltbühne <u>bestehen</u> (DRB, URL).	З окресленими викликами на світовій арені Європа не зможе <u>впоратися самотужки</u> (ЗФКА, URL).
35. ... mit gemeinsamen Kräften den <u>zentralen Herausforderungen</u> unserer Zeit zu <u>begegnen</u> und an ihnen zu wachsen (DRB, URL).	... спільними зусиллями <u>долати ключові виклики</u> нашого часу (ЗФКА, URL).
36. ... die Zusammenarbeit und das Bündnis mit den USA und in der NATO ein zentraler, <u>tragender Pfeiler</u> unserer Außen- und Sicherheitspolitik sind und bleiben (DRB, URL).	... співпраця та союз із США та НАТО є і залишаться центральною, <u>несучою опорою</u> нашої зовнішньої політики та політики безпеки (ЗФКА, URL).
37. Beides sind <u>die zwei Seiten einer Medaille</u> (DRB, URL).	Це – <u>дві сторони однієї медалі</u> (ЗФКА, URL).
38. ... unser Schicksal in die <u>eigene Hand nehmen</u> (DRB, URL).	... <u>візьмемо</u> свою долю у <u>власні руки</u> (ЗФКА, URL).

39. <u>Recht des Stärkeren</u> , sondern die Stärke des Rechts gilt (DRB, URL).	... чинним є не <u>право сильнішого</u> , а сила права (ЗФКА, URL).
40. Andererseits gibt uns die Ratspräsidentschaft die Gelegenheit, neue <u>Impulse</u> in den Beziehungen zu setzen (DRB, URL).	З іншого боку, головування в Раді ЄС створює можливість <u>надання нових імпульсів</u> цим відносинам (ЗФКА, URL).
41. ... es aber auch ein Jahr, in dem so viele über sich hinausgewachsen sind, ohne dass <u>an die große Glocke zu hängen</u> (NKM, URL).	... це був рік, у який багато хто здійснював подвиги, <u>залишаючись при цьому невідомим</u> (НЗАМ, URL).
42. ... hat die Hoffnung Gesichter (NKM, URL).	Надія на закінчення коронавірусної кризи кілька днів тому " <u>знайшла обличчя</u> "(НЗАМ, URL).
43. zum Schluss (NKM, URL).	на завершення (НЗАМ, URL)
44. Lassen Sie mich zum Schluss noch etwas <u>Persönliches</u> sagen (NKM, URL).	Дозвольте мені також <u>сказати щось особисте</u> (НЗАМ, URL).
45. Heute <u>steht München im Zentrum</u> (NWAZ, URL).	Сьогодні Мюнхен <u>стоїть в центрі уваги</u> (МКЗБ, URL).
46. Alexander von Humboldt lebte <u>an der Schwelle zur Industrialisierung</u> (NWAZ, URL).	Олександр фон Гумбольдт жив <u>на порозі індустріалізації</u> (МКЗБ, URL).
47. ... die Strukturen, in denen wir arbeiten, im Grunde immer noch Strukturen sind, die aus den Schrecknissen des Zweiten Weltkriegs und des Nationalsozialismus entstanden sind, dass diese Strukturen aber unglaublich <u>unter Druck geraten</u> , weil die Entwicklungen erfordern, dass sie sich reformieren (NWAZ, URL).	... структури, в рамках яких ми працюємо, – це, в принципі, все ще структури, створені під враженням від жахів Другої світової війни і націонал-соціалізму, що ці структури <u>піддаються серйозним випробуванням</u> , тому що хід подій вимагає від них реформ (МКЗБ, URL).
48. ... das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als <u>eine Architektur der Welt</u> angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als in Teile zerfallen (NWAZ, URL).	... ми розглядали як єдине ціле, як <u>світовий порядок</u> , виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось розпалося на частини (МКЗБ, URL).
49. <u>Der Kalte Krieg</u> fand seinen Abschluss (NWAZ, URL).	Закінчилася <u>холодна війна</u> (МКЗБ, URL).
50. ... das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt	... ми розглядали як єдине ціле, як світову архітектуру, <u>виявилось під питанням</u> і описується тут як пазл,

angesehen haben, doch <u>unter Druck ist</u> und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als <u>in Teile zerfallen</u> (NWAZ, URL).	тобто як щось розпалося на частини (МКЗБ, URL).
51. ... das gibt uns ja schon einen Einblick, dass etwas, das wir als Ganzes, als eine Architektur der Welt angesehen haben, doch unter Druck ist und hier sogar als Puzzle beschrieben wird, also als <u>in Teile zerfallen</u> (NWAZ, URL).	... ми розглядали як єдине ціле, як світовий порядок, виявилось під питанням і описується тут як пазл, тобто як щось <u>розпалося на частини</u> (МКЗБ, URL).
52. Dass diese NATO heute immer noch <u>über eine große Attraktivität verfügt</u> , haben wir in den letzten Monaten gesehen (NWAZ, URL).	У тому, що ця організація і донині <u>володіє великою привабливістю</u> , ми мали можливість переконатися в останні місяці (МКЗБ, URL).
53. Beispiel dafür, dass man, wenn man etwas mutig <u>in die Hand nimmt</u> , doch auch Lösungen finden kann (NWAZ, URL).	... це хороший приклад того, що якщо мати сміливість <u>взятися за щось</u> , то знайти рішення можна (МКЗБ, URL).
54. <u>Von einer Lösung sind wir weit entfernt</u> (NWAZ, URL).	від рішення ми ще далекі (МКЗБ, URL).
55. Deutschland <u>steht nun in diesem Zusammenhang in der Kritik</u> (NWAZ, URL).	Зараз Німеччину <u>критикують</u> з цього приводу (МКЗБ, URL).
56. Deutschland <u>leistet seine Beiträge</u> (NWAZ, URL).	Німеччина <u>роблять свій внесок</u> (МКЗБ, URL).
57. Europa <u>stand nämlich vor der Frage</u> (NWAZ, URL).	Перед Європою <u>стояло питання</u> (МКЗБ, URL).
58. Europa hat in diesem Zusammenhang dann <u>eine Aufgabe übernommen</u> im Übrigen nicht nur Deutschland, sondern auch Schweden, Österreich und andere Länder: Wir haben damals in einer humanitären Notlage geholfen (NWAZ, URL).	Європа <u>взяла на себе цю місію</u> – до речі кажучи, не тільки Німеччина, але і Швеція, Австрія та інші країни: ми надали допомогу в екстреній гуманітарній ситуації (МКЗБ, URL).
59. Wir <u>stehen immer noch am Anfang</u> dieser Partnerschaft (NWAZ, URL).	... ми все ще <u>перебуваємо на самому початку</u> цього партнерства (МКЗБ, URL).
60. Dann haben wir das Thema Iran, das <u>uns im Augenblick spaltet</u> (NWAZ, URL).	Ще у нас є тема Ірану, яка наразі <u>вносить розкол</u> в наші ряди (МКЗБ, URL).
61. ... ist das nicht auch wieder eine	... це знову ж посилює можливості

<p>Stärkung der Möglichkeiten des Iran und Russlands, dort <u>Einfluss zu nehmen</u> (NWAZ, URL).</p>	<p>Ірану і Росії <u>вплинути</u> там на ситуацію (МКЗБ URL)?</p>
<p>62. ... ich habe es noch nicht schriftlich <u>vor Augen gehabt</u> (NWAZ, URL).</p>	<p>... поки що я <u>чорним по білому</u> цього не бачила (МКЗБ, URL).</p>
<p>63. Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal <u>in die Schuhe des anderen zu versetzen</u>, einmal über den eigenen Tellerrand zu schauen und zu schauen, ob man gemeinsame Win-win-Lösungen erreicht, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können (NWAZ, URL).</p>	<p>Я твердо переконана, що завжди краще <u>поставити себе на місце іншого</u>, подивитися на речі ширше і постаратися знайти рішення, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ, URL).</p>
<p>64. Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal in die Schuhe des anderen zu versetzen, einmal <u>über den eigenen Tellerrand zu schauen</u> und zu schauen, ob man gemeinsame Win-win-Lösungen erreicht, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können (NWAZ, URL).</p>	<p>Я твердо переконана, що завжди краще поставити себе на місце іншого, <u>подивитися на речі ширше</u> і постаратися знайти рішення, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ, URL).</p>
<p>65. Nach meiner festen Überzeugung ist es besser, sich einmal in die Schuhe des anderen zu versetzen, einmal über den eigenen Tellerrand zu schauen und zu schauen, ob man gemeinsame <u>Win-win-Lösungen erreicht</u>, als zu meinen, alle Dinge allein lösen zu können (NWAZ, URL).</p>	<p>Я твердо переконана, що завжди краще поставити себе на місце іншого, подивитися на речі ширше і <u>постаратися знайти рішення</u>, вигідні для всіх, ніж думати, що все можна вирішити самотужки (МКЗБ, URL).</p>
<p>66. Es war absolut richtig, dass wir <u>mit vollem Elan für</u> das Assoziierungsabkommen und das Freihandelsabkommen DCFTA gekämpft haben, die sozusagen die Grundlage für die wirtschaftliche Zusammenarbeit heute sind (RBAM, URL).</p>	<p>Абсолютно правильно було, що ми <u>з усіх сил</u> боролися за Угоду про асоціацію та Угоду про вільну торгівлю, що є, так би мовити, основою економічної співпраці (переклад наш- К.С.)</p>
<p>67. Denn wenn es zwei, drei, fünf schlechte Erfahrungen gibt, dann spricht sich das gleich bei Hunderten von Unternehmern herum und man sagt: Da hältst du dich lieber heraus; <u>davon lässt du die Finger</u> (RBAM, URL).</p>	<p>Тому що, якщо є два, три чи п'ять поганих випадків, сотні підприємців дізнаються про це, і кажуть: краще триматися від подалі, <u>обходьте десятою дорогою</u></p>

68. Es muss möglich sein, dass Aktivisten der Zivilgesellschaft, die natürlich manchmal den <u>Finger in die Wunde legen</u> und nicht immer nur bequem sind, keine Angst haben müssen (RBAM, URL).	Потрібно створити умови, за яких активісти, які дійсно часом можуть <u>сипати сіль на рану</u> , не боялися б
69. Wir alle sagen: Ja, natürlich müssen die Finanzen <u>in Ordnung kommen</u> und natürlich muss das Budget <u>in Ordnung sein</u> (RBAM, URL).	Ми всі говоримо: так, звичайно, фінанси повинні <u>бути в порядку</u> , і, звичайно, бюджет повинен <u>бути в порядку</u>
70. Wir haben auch den Wissenschaftsbereich in den Blick genommen und wollen <u>Exzellenzcluster fördern</u> (RBAM, URL).	Ми також розглянули науковий сектор і хочемо <u>розвивати такзваний кластери досконалості</u>
71. Nun weiß ich, dass auch in Deutschland <u>viele Herzen in einer Brust schlagen</u> (RBAM, URL).	Тепер я знаю, що в Німеччині <u>багато розбіжностей у думках</u>
72. Aber es hat mitnichten dazu geführt, dass wir einer politischen <u>Lösung nähergekommen</u> sind und die Ukraine wieder Zugang zu ihren eigentlichen Grenzen hat (RBAM, URL).	Але це жодним чином не <u>наблизило нас до політичного рішення</u> , і Україна знову має доступ до своїх фактичних кордонів
73. Wir wollen nicht <u>Teil eines Problems sein</u> , sondern wir wollen <u>Teil der Lösung sein</u> (RBAM, URL).	... ми не хочемо <u>бути частиною проблеми</u> , ми хочемо <u>бути частиною її вирішення</u>
74. Deshalb <u>stehen wir in einer Pflicht</u> (RBAM, URL).	Тому у нас є <u>зобов'язання</u>
75. Nun bin ich dafür, dass wir <u>die Fakten</u> dessen, was passiert ist, <u>auf den Tisch legen</u> – dass vor allen Dingen die Soldaten freigelassen werden und dass man auch nicht Geständnisse erpresst, wie wir das jetzt im Fernsehen gesehen haben (RBAM, URL).	Зараз я за те, щоб <u>оприлюднити факти</u> того, що сталося – що перш за все солдатів звільняють, а зізнання не вимагають, як ми бачили по телебаченню.
76. Ich bin auch dafür, dass wir versuchen, <u>die Dinge ruhig zu halten</u> (RBAM, URL).	Я також за те, щоб намагатися <u>зберігати спокій</u>
77. Wir haben trotzdem die Bitte, auch auf ukrainischer Seite <u>klug zu sein</u> (RBAM, URL).	Та все ж ми <u>закликаємо до розуміння</u> й українську сторону.
78. Aber wir müssen auch aufpassen, dass solche Beispiele nicht <u>Schule machen</u> (RBAM, URL).	Але ми також повинні бути обережними, щоб такі приклади не <u>ставали популярними</u>
79. Und davor können auch wir als	І ми, німці, теж не можемо <u>на це</u>

Deutsche nicht die <u>Augen verschließen</u> (RBAM, URL).	<u>закривати очі</u>
80. ... <u>verlieren</u> Sie nicht gleich die <u>Geduld</u> (RBAM, URL).	не втрачайте терпіння
81. Die <u>Emotionen schlagen</u> da manchmal auch <u>hoch</u> (RBAM, URL)	Іноді емоції беруть гору
82. Ich will jetzt hier nicht <u>in alle Details gehen</u> (RBAM, URL).	Я не хочу <u>вдаватися в усі деталі</u> тут
83. Meine Damen und Herren, ich danke jedem Einzelnen, der sich unternehmerisch in die Ukraine aufgemacht hat – ein tolles Land, ein großes Land und sicherlich ein Land, das sich noch vor vielen <u>Schwierigkeiten stehen sieht</u> (RBAM, URL).	Пані та панове, я хотіла б подякувати усім, хто відкрив свою справу в Україні – великій країні, великій країні і, безумовно, країні, яка все ще <u>зустрічає багато труднощів на своєму шляху</u>
84. halbe-halbe machten (RBAM, URL)	розподіл здобутків між собою наполовину
85. Leider traf das auch bei uns in Deutschland auf <u>fruchtbaren Boden</u> (RBAM, URL).	На жаль, ці закиди і в нас опинилися <u>на родючому ґрунті</u> .
86. Wenn Geschichte etwas bedeutet, dann die Verpflichtung, der Ukraine heute <u>in ihrem Streben nach Freiheit und Würde zur Seite zu stehen</u> (RBAM, URL).	Якщо історія щось означає, то саме обов'язок <u>підтримувати</u> Україну у її <u>прагненні</u> свободи та гідності.
87. Diese neue Konstellation erlaubt dem Westen <u>sich aus der Verantwortung zu stehlen</u> (FAZ, URL).	Ця нова конфігурація дозволяє Заходові <u>уникнути відповідальності</u> (МБ, URL).
88. ... sich als Verhandlungspartner <u>aus dem Spiel genommen</u> (FAZ, URL).	ЄС <u>вийшов з гри</u> у якості партнера у переговорах (МБ, URL).
89. Die tiefe Sehnsucht nach einer Partnerschaft mit Russland hat die deutsche Politik <u>blind gemacht</u> (FAZ, URL).	Глибоке прагнення до партнерства з Росією <u>зробило</u> німецьку політику <u>сліпою</u> (МБ, URL).
90. wir von dieser Illusion nicht <u>Abschied nehmen</u> wollten (FAZ, URL).	не хотіли <u>розставатися</u> з цією ілюзією (МБ, URL).
91. Als der Kreml diese <u>“rote Linie” überschritt</u> (FAZ, URL).	Коли ж Кремль <u>переступив цю “червону лінію”</u> ... (МБ, URL)
92. Die EU tut sich schwer den Tatsachen <u>ins Auge zu blicken</u> (FAZ, URL).	ЄС <u>побоюється зазирнути в очі фактам</u> (МБ, URL).
93. Die EU <u>zeigt Risse</u> (FAZ, URL).	Європейський Союз <u>йде тріщинами</u>

	(МБ).
94. ... die Ukraine <u>ist zum Prüfstein für die Zukunft Europas geworden</u> (FAZ, URL).	Україна <u>стала камнем випробування</u> для майбутнього Європи (МБ).
95. Ja, <u>an jeder Milchkanne</u> müssen wir Internet haben (DZW, URL).	так, <u>на кожному кроці</u> нам потрібен інтернет
96. Warum <u>nehmen</u> Sie denn da nicht Geld <u>in die Hand</u> ? (DZW, URL)	Чому ви не <u>берете фінанси під свій контроль?</u>
97. Dieses "2 Prozent" ist <u>Sand in die Augen der Menschen streuen</u> ; das ist eine systematische Irreführung (DZW, URL).	Ці «2 відсотки» <u>кидають пил людям в очі</u> ; це систематичний обман.
98. Es kann doch nicht sein, dass in unserem reichen Land alte Menschen Flaschen sammeln müssen, um die Rente aufzubessern, dass die Zahl der Obdachlosen – heute ist Tag der Wohnungslosen – steigt, während auf der anderen Seite Leute <u>in Saus und Braus leben!</u> (DZW, URL)	Не може бути так, щоб у нашій багатій країні люди повинні збирати пляшки, щоб збільшити пенсію, що кількість бездомних – сьогодні в день бездомних – зростає, тоді як з інші люди <u>живуть розкішно!</u>
99. Wer vor dieser Realität <u>die Augen verschließt</u> , der hat in der Politik wirklich nichts zu suchen (DZW, URL).	Тому, хто <u>закриває очі на</u> цю реальність, насправді не має місця в політиці.
100. Ich finde, das ist eine gute Gelegenheit, noch einmal sehr mutig zu sein und wirklich Deutschland <u>auf einen Weg zu bringen</u> , dass wir zukunftsfest werden... (DZW, URL).	Я думаю, що це гарна можливість знову знайти сміливість і справді <u>вивести</u> Німеччину <u>на шлях</u> , на якому ми будемо захищені в майбутньому.

ZUSAMMENFASSUNG

Phraseologische Einheiten sind stabile Wortverbindungen mit einer komplizierten Bedeutung eines einzelnen Wortes, einer Redewendung. Sie zeichnen sich durch Merkmale wie Stabilität, Reproduzierbarkeit und manchmal Äquivalenz und Korrelation mit dem Wort aus. Die Forschungen der Phraseologie in der deutschen Sprachwissenschaft begann mit den Beobachtungen von Lexikographen, die auf die Existenz stabiler Wortverbindungen in der Sprache aufmerksam machten. Sie zeichneten sich durch eine spezifische Organisation von Elementen sowie anderen Konzepten als den unabhängigen Bedeutungen der Komponenten aus.

Politische Rede ist eine vorbereitete politische Ansprache mit positiven oder negativen Bewertungen, Begründungen, konkreten Fakten und Plänen. Eine politische Rede kann eine parlamentarische Rede als öffentlicher Versuch sein, das Publikum von der Angemessenheit einer bestimmten Idee oder Handlung zu überzeugen. Man verwendet dabei Vorschläge, Argumente, Meinungen, emotionale Präsentation, schnelle Reaktion und Sprachetikette. Die Problematik den Möglichkeiten und Funktionen der Phraseologie hat einen spezifischen Charakter und wurde von vielen Autoren berücksichtigt. Dazu gehören solche Themen wie Ausdruckskraft, Bildsprache und eigenständige Struktur der Phraseologismen; die Zugehörigkeit von PE zu bestimmten funktionalen Stilen oder Diskursen; Funktionen der Phraseologie in verschiedenen Genres, insbesondere in der politischen Rede; gelegentliche kontextuelle Transformationen von phraseologische Einheiten und ihre stilistische Wirkung.

Bei der Forschung der phraseologischen Einheiten haben wir uns auf die Klassifikation von W. Winogradov konzentriert. Da es in der modernen Linguistik verschiedene Ansätze zur Klassifikation von phraseologische Einheiten gibt, halten wir es für angebracht, sich auf zwei Prinzipien der Klassifikation von PE zu stützen: semantische und strukturelle. Nach dem semantischen Prinzip besteht das Wesen der Klassifikation darin, den Grad der semantischen Verbindung zwischen den Komponenten eines Phraseologismus zu bestimmen, nach diesem Prinzip kann

PE in drei Klassen eingeteilt werden: phraseologische Verbindungen, phraseologische Zusammenbildungen und Idiome.

Nach diesem Prinzip gehören 53 % von den 100 aus den Reden deutschsprachiger Politiker ausgewählten phraseologische Einheiten zu phraseologischen Verbindungen. Den zweiten Platz unter den PE nehmen die phraseologischen Zusammenbildungen ein (38%). Während nur 9% der deutschsprachigen Phraseologismen den Idiomen belegen. Nach dem strukturellen Ansatz wurden in der Arbeit folgende Gruppen von PE identifiziert: verbale (80%), substantive (3%), attributive (3%), adverbiale (4%) und präpositionale (10%).

Das Konzept der außersprachlichen Assoziationen spielt eine wichtige Rolle bei der Untersuchung der Verbalisierungsmittel der Phraseologie in den Reden politischer Führer. Unter diesen Assoziationen nehmen soziale, historische und nationale Faktoren einen wichtigen Platz ein, die bestimmte Konnotationen gebildet haben. Verallgemeinert werden die analysierten PE in Form von solchen Mitteln, wie Metapher, Metonymie, Vergleich, Personifikation, Paraphrase, Wiederholung, rhetorische Frage oder sogenannte pragmatische Idiome, Alliteration, Assonanz, phraseologische Begriffe, sowie englische Entlehnungen, biblische Anspielungen, Jargonismen und Historismen. Es ist der Einsatz entsprechender künstlerischer Mittel in der Rede der deutschen Politiker Angela Merkel, Marie-Louise Beck und Dietmar Bartsch, die ein bestimmtes Bild schaffen, das im nationalen Bewusstsein verankert ist.

Euphemismen in den deutschsprachigen politischen Reden sind an der Formalisierung von negativem Lebensmaterial beteiligt und beseitigen Konflikte. Darüber hinaus ist die Verwendung deutscher Euphemismen auf ihre Funktion im deutschsprachigen politischen Diskurs zurückzuführen. Bezeichnenderweise ähneln Euphemismen den Phraseologieeinheiten. Die Stärke der semantischen Verbindungen im Euphemismus, die sich in der Aufweichung widerspiegeln, lässt die Phrase nicht zerfallen. Daher dienen phraseologische Konstruktionen dazu, stabile Euphemismen zu schaffen.

Beispiele für den Einsatz unterschiedlicher Typen von Übersetzungstransformationen dominieren quantitativ die Beispiele für den Einsatz von Übersetzungen mittels der Entsprechungen. Techniken der lexikalischen und lexikalisch-semantischen Transformationen sind recht häufig. Ihre Anwendung basiert in erster Linie auf der Notwendigkeit, die Bedeutung aller Ausdrücke angemessen wiederzugeben, ohne die notwendigen konnotativen Elemente und die emotionale Belastung zu verlieren. Zu diesem Zweck werden in der Übersetzung häufig die Modulation und ihre Varianten sowie die Lehnübersetzung benutzt. Generalisierung und Konkretisierung werden seltener verwendet.

Der Einsatz grammatischer und lexikalisch-grammatischer Transformationen bei der Übersetzung von Phraseologismen deutschsprachiger politischer Reden ist auf die unterschiedlichen Sprachsysteme und die Verwendung unterschiedlicher syntaktischer Konstruktionen zurückzuführen. Die Verwendung grammatischen Transformationen kann jedoch auch pragmatisch wirken. Unter den grammatischen Transformationen sind solche Mittel, wie Umstellung, grammatische und syntaktische Substitution, Ergänzung und Weglassung. Die Analyse des Materials ergab auch Fälle, in denen mehrere Arten von Transformationen kombiniert verwendet wurden.